KÕIGI MAADE PROLETAARLASED, ÜHINEGE!

NÕUKOGUDE ÕPETAJA

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUMI NING HARIDUSALA, KÕRGKOOLIDE JA TEADUSASUTUSTE TÖÖTAJATE AMETIÜHINGU HÄÄLEKANDJA

Nr. 11 (1822) Laupäeval, 17. märtsil 1979 Hind 2 kop. XXXVII aastakäik

Mitte ainult tunniandjad

Matemaatikutest muusikud Toivo Riimaa (vasakul) ja Tiit Erm esinemas «Viisnurga» noorteperele.

Õpetaja. Noor õpetaja. Õpetaja — kommunistlik noor. Noor õpetaja ja vanemad kolleegid. Noor õpetaja ja õpilased. Kõige selle ümber keerles jutt Pärnu 4. keskkooli klassi- ja koolivälise kasvatustöö organisaatori **Silvi Nõukase** ja õpetajate komsomoliorganisatsiooni sekretäri **Toivo Riimaaga.**

ESIMESED ÕPPETUNNID

Iseenesest kaldus jutt noore õpetaja kasvuraskustele. Kõrgkoolis saadakse oma ainest põhjalikud teadmised, kuidas seda aga eri vanuseastmes õpilasteni viia, see tuleb juba omal käel selgeks saada. Matemaatik Toivo Riimaa tunnistas ausalt esimese tööaasta valusaid õppetunde, ja mitte ainult aine alalt. Juhtub sedagi, et mõni kõigile nii enesestmõistetav asi oli noorele õpetajale tundmata maa. «Eluajaks jääb meelde esimene käskkiri. Sedel seinal nõudis fluorograafis käimist ja läksingi samal päeval. Nädala pärast rippus samal kohal direktori käskkiri, kus minugi nimi kirjas, et fluorograafis käimata. Hiljem selgus, et igaüks pidi ise vastuse kooli tooma. Oleks sellest hingestki teadnud! Ja nii võib ju neid pisiasju koguneda. Ilma vanemate kolleegide abi ja toeta jääks küll hätta.»

Kuid nenditi sedagi, et iga pisiasja ei söandagi küsida, võidakse sind pidada saamatuks või õpetajatöös liiga võhikuks. Kolleegidega suhtlemises maksab omamoodi lõivu ka kabinetsüsteem, mis tingib õpetajate üksteisest võõrdumise, eriti suure kooli puhul. Naljaga meenutati juhtumeid, kus vanem kolleeg palub nooremal võimukal pedagoogitoonil koridori põrandalt paberid üles korjata või kamandab: «Kuhu teie selle võtmega lähete?» Ja ega õpetaja ole ju üksnes tunniandja. Lõviosa ajast võtab klassijuhatajatöö, nii tuleb olla uurija, liiklusinspektor, tuletõrjuja ja meditsiinitöötajagi. Meenutati juhtumit, kui kellegi tohtri teadustöö tarbeks tuli klassijuhatajatel õpilastel ümbermõõtusid võtta. Nii et nüüd tuntakse õpilasi eriti «põhjalikult».

Noored on ikka rahutud ja otsiva vaimuga. Eks noored õpetajadki. Matemaatikud Toivo Riimaa ja Tiit Erm proovivad katseliselt Šatalovi õpetamismeetodit, kus enne tehakse selgeks teooria ja seejärel ülesannete praktiline lahendus. «Ja siis tuli linna haridusosakonnast kontrolltöö 9. klassidele. Lahendus-praktikat polnud ja nii neid kahtesidki tuli. Muidugi oli ka häid hindeid, aga kõva sauna oleks me küll nende kahtede pärast saanud, kui kooli parteiorganisatsiooni sekretär meie kaitseks välja poleks astunud,» räägib Toivo Riimaa.

Pärnu 4. keskkooli noored õpetajad toonitasid ikka ja jälle, et õpetaja ei tohi olla mitte kitsalt oma erialas ja ainult kinni, vaid peab olema mitmekülgsete huvidega. Nagu selgus, 4. kooli õpetajatel neid jätkub.

MATEMAATIKUD VÕI MUUSIKUD

Pärnu 4. keskkoolis töötavad edukalt muusikaklassid ja muusika on hobiks ka noortele õpetajatele. Klass omaette on matemaatikaõpetaja Tiit Ermi juhendamisel tegutsev rahvapilliorkester. Tänavusel ülevabariigilisel ülevaatusel saadi I kategooria ja toodi juba teist korda ära laureaadi tiitel.

Laureaadi tiitlit kannab ka noorte õpetajate ansambel, sest ülelinnalisel konkursil «Nõukogude noorus laulab» saadi esikoht. Ansamblis mängivad ja laulavad põhiliselt matemaatika- ja muusikaõpetajad. Nagu Toivo Riimaalt kuulsin, on käesoleval õppeaastal üles astutud juba paarikümnel korral. Toekamad esinemised olid komsomoli linnakomitee aastaballil ja ülevabariigilistel matemaatikaõpetajate päevadel Pärnus. Külakosti on pakutud Võru linna noorteklubis ja Pärnu Kaubandusvalitsuse noorteklubis «Viiking», kus muu hulgas tutvustati ka õpetajate argipäevategemisi. Ammused tuttavad ollakse «Viisnurga» noorteperega, sest koos tähistati ÜLKNÜ 60. aastapäeva ja anti ka meeleolukas kontsert. Viimati peeti koos protestimiiting Hiina agressiooni vastu Vietnamis. Nii et 4. kooli noorte õpetajate ergas vaim on jõudnud välja oma kooli seinte vahelt — nakatama töölisnoorigi. Ent nagu arvata võib, lõviosa loomeenergiat nõuavad

OMA KOOL JA ÕPILASED.

Õpetajate komsomoliorganisatsiooni ülesannete hulka kuulub ka õpilaste komsomoliorganisatsiooni suunamine ja juhendamine. Koos püütakse igapäevast koolielu sisukamaks ja huvitavamaks muuta. Ent jutust jäi kõlama rahuloleматuse noote. Silvi Nõukas arvas, et vahel tekib tunne, nagu oleks suunajast saanud sundija. Varematel aastatel käisid õpilased ise küsimas ja nõu pidamas, nüüd on vastupidi, võetakse küll õhinal mõni otsus vastu, aga teokstegemine läheb õige visalt ning juhtub sedagi, et nõuanded ei jõua õpilaste teadvuseni. Kuid siiski, koostöö laabub, ja selge on see, et õpetajate järjekindlus lõpuks ikka sihile viib.

Ühe meeldivama ühisüritusena meenutatakse tavakohast õpetajatest ja õpilastest kommunistlike noorte õhtut linna noortekohvikus «Vikerkaar». Selleks puhuks valmistuvad kontserdiks nii õpetajad kui ka õpilased, sellel õhtul valitakse pop-õpilane ja pop-õpetaja. Õhtu vastu tuntakse suurt huvi ja peole pääseb kutsetega. Kuid siingi on oma «aga». Kohvik, mis ammugi on oma noortekohviku maine minetanud, eriti niisuguste kinniste õhtute vastu, mil laual kohv ja küpsised, suurt huvi ei tunne, sest huvitab plaanitäitmine. Pärnus jätkub muidki probleeme noorte vaba aja sisustamisel, ja seda enam peab kool lünka täitma ning muidugi mitte kuidagimoodi, vaid kvaliteetselt, tasemel.

Momendil valmistutakse Lenini päevadel korraldatavaks X õpilaskonverentsiks, mis tänavu peetakse teemal «Noorte päralt on tulevik». Juhendajateks jäävad noored õpetajad, sest selline koostöö on juba tavakohane.

Noored õpetajad löövad kaasa muudeski õpilasettevõtmistes. Suurt elevust tõi klassidevaheline korvpalliturniir, kus üles astus ka noorte õpetajate meeskond. Seekord pidid pedagoogid küll abiturientidele alla vanduma, kuid hõbemedalid on ka asja eest, ja mis peaasi, näidati, et õpetaja oskab muudki peale raamatutarkuse jagamise.

Pingelised päevad ootavad ees nii õpilastest kui ka õpetajatest taidlejaid, sest sõpruskool, kõrge muusikamaine poolest tuntud Tartu 5. keskkool, kes igal aastal «Vanemuise» kontserdisaalis aastakontserte korraldab, kutsus seekord kaasa lööma ka Pärnu 4. keskkooli taidluskollektiive.

MEIST ENDIST

KOOLIJUHI KOMMENTAAR

Tunnustussõnu noorte õpetajate ettevõtmistele lausus kooli direktor Jüri Koks. Kooli 75 pedagoogist kuulub 12 veel komsomoliikka. Nemad jäävad tooniandjateks just ülekoolilise klassivälise töö korraldamisel, staažikamad kolleegid annavad tooni ainealases töös ... ja nii rikastatakse ning nakatatakse üksteist. Ja mis veelgi rohkem seob, on tõsiasi, et enamik noori õpetajaid on oma kooli kasvandikud. Peale Silvi Nõukase ja Heli Endreksoni, kes juba kooli juhtkonda edutatud, on sama 4. keskkooli lõpetanud veel muusikaõpetaja Maimu Jaansen, matemaatik Tiit Erm, vene keele õpetaja Senta Pärg, algklassiõpetaja Ene Sepandi, tööõpetuse õpetaja Jüri Teinberg ja teisigi. Kuna Pärnu linnas õpetajate korteriolud probleemiks, peab koolijuht ikka pärnakatel kõrgkoolis silma peal. Järgmisest õppeaastast oodatakse kooli veel ühte muusikaõpetajat, algklasside ja eesti keele õpetajat, nii et noorte read täienevad veelgi. Noori pedagooge iseloomustab tahe õpilastega koos teha, sellest siis sõbralik õhkkond ning usalduslik vahekord õpilaskollektiivis, ja kui distants suhtlemises ära ei kao, võib kasvatustööst vaid rõõmu tunda. Kooli paljude baas- ja šeffettevõtetega peamisteks sidepidajateks ongi just noored õpetajad ja muusikaklasside õpilased. Kui veel lisada suvised tööd ja tegemised Eesti Õpilasmalevas, töö- ja puhkelaagrites ning pioneerilaagrites, siis saab noorte rakendatusest selgema ettekujutuse. Möödunud suve omapärasemaks ettevõtmiseks oli noorte merehuviliste laevalaager, kus oma puhkuse ajast pidasid kasvatajaametit Silvi Nõukas, Tiit Erm ja Toivo Riimaa. Nagu asjaosalised ise kinnitasid, on kindel nõu selgi suvel laagrisse minna.

KUIDAS TÖÖ, NÕNDA PALK

Nii ütleb vanasõna. See kehtib ka täielikult Pärnu 4. keskkooli õpetajatest kommunistlike noorte kohta. Nende energiast ja tegutsemislustist on ju osa saanud kaugelt rohkem kui oma kooli õpilased. On jõutud korda saata enam kui mõnel pool mujal. Seepärast on meeldiv tõdeda, et just Pärnu 4. keskkooli õpetajate komsomoliorganisatsiooni autasustati ainukesena omataoliste seas ÜLKNÜ Keskkomitee rändvimpliga «Edu eest noorsoo kommunistlikul kasvatamisel». Jääb vaid soovida teokale kollektiivile jaksu edaspidiseks.

ÜLO TIKK

---

21. märtsil möödub 60 aastat proletaarse revolutsiooni võidust Ungaris. 1918. a. oktoobris alanud kodanlik-demokraatlik revolutsioon oli esmakordselt maailmas rahulikul teel üle kasvanud proletariaadi diktatuuri riigivormiks. VK(b)P VIII kongressi lõpetamisel peetud kõnes 23. märtsil 1919. a. ütles V. I. Lenin: «... kodanlik valitsus, nähes, et ... Ungarile langeb jällegi uue sõja kuulmatu raskus, ... lahkus ise ametist, astus ise läbirääkimistesse kommunistidega, Ungari seltsimeestega, kes olid vanglates, ja tunnistas ise, et ei ole muud väljapääsu, kui anda võim üle töörahvale.» (Teosed 29. kd., lk. 200). Ungari oli Nõukogude Venemaa järel teine maa maailmas, kus kehtestati nõukogude võim. Juba ainuüksi see asjaolu kui ka võimu ülevõtmise rahulik iseloom näitasid, et proletariaadi diktatuur pole mitte ainult spetsiifiliselt vene nähtus. Eespool nimetatud kõnes rõhutas ka V. I. Lenin: «... Ungari revolutsiooni raskused on määratu suured. Seda Venemaaga võrreldes väikest maad saavad imperialistid palju kergemini lämmatada. Aga kui suured ongi raskused, mis seisavad Ungaril kahtlemata veel ees, on meil siin peale nõukogude võimu võidu veel tegemist meie *moraalse* võiduga.» (Teosed, 29. kd., lk. 201.)

Ning tõesti, Ungari noorel nõukogude vabariigil seisid ees suured raskused. Töörahva jaoks jõuti lühikesel ajavahemikul küll palju ära teha (natsionaliseeriti tööstusettevõtted, pangad, transpordi- ja kaubandusettevõtted, natsionaliseeriti osaliselt maavaldused, kehtestati kaheksatunnine tööpäev jpm.). Noor nõukogude vabariik aitas aktiivselt kaasa Slovaki Nõukogude Vabariigi moodustamisele 1919. a. juunis ning tõmbas ära küllaltki suure osa Nõukogude Venemaa vastu suunatud interventsioonijõududest. Edusammudega kaasnesid kahjuks ka küllalt tõsised vead sisepoliitikas. Konfiskeeritud maavalduste muutmine riigimajanditeks (selle asemel et neid anda kehvikutele ja vähese maaga talupoegadele) segas kindla liidu moodustamist tööliisklassi ning kehvtalurahva vahel.

«... Proletariaadi diktatuuri kehtestamine ei muutnud ungari külas peaaegu mitte midagi, ... päevatöölised ei märganud midagi ja väiketalurahvas ei saanud midagi ... Kui proletaarne riigivõim seda poliitikat ei teosta, siis ta ei suuda püsima jäädagi.» (V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 219.) Veaks oli ka kommunistide mehaaniline liitumine sotsiaaldemokraatidega, kelle parempoolne tiib hakkas aktiivselt tegutsema nõukogude võimu vastu. 1920. a. juulis kirjutas V. I. Lenin: «Ungari kommunistide ühinemine reformistidega läks Ungari proletariaadile kalliks maksma.» (Teosed, 31. kd., lk. 178).

Sisepoliitikas tehtud vigade ning Rumeenia, Tšehhoslovakkia ja Antandi-maade sõjalise ning majandusliku sekkumise tagajärjel lakkas Ungari Nõukogude Vabariik 1. augustil 1919. a. olemast. Lüüasaamisele vaatamata on Ungari Nõukogude Vabariigil suur maailmaajalooline tähtsus sotsialistliku revolutsiooni teooria arengu seisukohalt.

Ungari rahva piidupäev

II maailmasõja lõpupäevil, pärast maa vabastamist, asus ungari töölisklass 22-aastase vaheaja järel jällegi ühele juhtpositsioonidest riigi valitsemisel. Alanud rahvademokraatliku revolutsiooni edusammuks oli Ungari taaskuulutamine vabariigiks 1946. a. veebruaris. 1947. a. augustis toimunud parlamendivalimiste järel said kommunistid juhtiva koha valitsuses. 1948. a. juunis, nüüd juba marksistlik-leninlike printsiipide alusel ühinenud kommunistide ja sotsiaaldemokraatide partei jõupingutuste tulemusena, kehtestati Ungaris uuesti rahulikul teel proletariaadi diktatuur. Vaatamata 1956. a. kontrrevolutsioonilise mässu tekitatud kahjustustele maa poliitilises ja majanduselus suudeti 1960. aastate alguseks Ungaris lõpule viia sotsialismi aluste ülesehitamine.

Rahvavõimu aastail on Ungari RV majandus teinud suuri edusamme. Võrreldes II maailmasõja eelsete aastatega on rahvatulu kasvanud umbes viis korda, tööstustoodang aga kümme korda. Kui näiteks 1938. a. kaevandati Ungaris kivisütt veidi üle ühe miljoni tonni, siis 1977. a. juba 25,5 miljonit tonni. Elektrienergia tootmine kasvas samal ajal 1,4 miljardilt kilovatt-tunnilt 23,4 miljardile kilovatt-tunnile. Praeguseks on Ungari RV muutunud arenenud tööstus- ja agraarriigiks, millel on tähtis koht VMN-i maade sotsialistlikus tööjaotuses.

Viimase kahe aastakümne jooksul on otsustavalt vähenenud erasektori osatähtsus riigi majanduselus, mis omakorda näitab sotsialistliku ja kooperatiivse sektori tunduvat tugevnemist. Nii näiteks vähenes selle aja jooksul erasektori osa põllumajanduse kogutoodangus 23%-lt 1%-ni.

Tööstuses on erasektoris töötajate arv vähenenud peaaegu kaks korda ja moodustas 1977. a. 43 000 inimest. Peaaegu täielikult on sisekaubandusest välja tõrjutud erasektor, kus töötajate arv on langenud 10 800 inimeseni.

Suuri edusamme on viimastel aastakümnetel märgata ka Ungari kultuurielus. Eriti suured muudatused on toimunud hariduses. 1960. aastate algul toimus Ungaris koolireform, mille põhieesmärgiks oli tugevdada kooli sidet elu ja tootmisega. Gümnaasiumidesse viidi sisse tootmisõpetus, asutati uus koolitüüp — kutsekeskkool, kus keskmiselt nelja-aastase õppeaja vältel saavad õpilased küllalt kõrge kvalifikatsioonitasemega professionaalse ettevalmistuse. Muutus ka õpilaste jaotumine keskkoolitüüpides: 1960. aastate lõpul jätkas umbes pool 8-klassilise kohustusliku põhikooli lõpetanutest oma haridusteed gümnaasiumides, 40% aga kutsekeskkoolides. Murrangulised sündmused toimusid ka kõrghariduse valdkonnas. 1962. a. kaotati piirangud kõrgkoolidesse sisseastumisel ning kõigil soovijatel, olenemata sotsiaalsest seisundist, avanes võimalus jätkata õpinguid ülikoolides ja instituutides. Need abinõud aitasid suurel määral ellu viia Ungari STP XI kongressil (1975. a.) vastuvõetud põhiülesannet — kasvatada elanikkonda sotsialistliku teadlikkuse, kõige üldkultuurilise taseme ja vaimse ülevuse vaimus.

URMAS SÕGEL,
Eesti NSV TA Ajaloo Instituudi nooremteadur

KUS LINNALAPS SAAB TEHNIKAHUVI RAHULDADA?

Kus mujal kui Noorte Tehnikute Keskmajas, Pioneeride ja Koolinoorte Palees ning koolide tehnikaringides. «Kõik ju ei saa,» ütlete. Ja tõepoolest, kõigil tehnikahuvilistel poistel ei ole paika, kus oma tehnikakirge rahuldada. Noorte Tehnikute Keskmajja ning Pioneeride ja Koolinoorte Paleesse kõik ei mahu. Nõmme pioneerimajas leiavad sellealast tegevust Tallinna ulatuses ainult üksikud, ja koolides ... Tehnikaringe lihtsalt ei ole, või on need üksikutes koolides. Kus siis ikkagi?

Teatavasti tegelevad laste vaba aja sisustamisega elukohtades ka majavalitsused. Kui paljudes nendest on tehnikaringe? Vastuse saime Tallinna Elamute Valitsuse lastetöö vaneminstruktorilt Tiina Langilt. Selgus, et üksikud sellised ringid töötavad juba 1966. aastast. Töö nendes ei ole aga järjekindel olnud. Tõsi küll, üle kahe aasta korraldati isegi ülevaatused, kuid need olid kahasse taidlusringidega ja kippusid seetõttu jääma kampaanialikeks. Järjepidevamat tööd poiste tehnikahuvi rahuldamiseks on tehtud viimasel kolmel aastal. Ja tulemused?

Majavalitsuste juurde oli planeeritud selleks õppeaastaks 17 tehnikaringi. Nendest said «jalad alla» 11, kus osaleb 195 last. Töötavad need kas majavalitsuste juures, kahasse kooliga, kahasse mõne tehase või ettevõttega. Kõige paremaks hindas T. Lank 9. majavalitsuse piirkonna purjespordi- ja modellismiringi, mis töötab Spordilaevade Katsetehases. Selle tööst võtavad osa ka 24. keskkooli poisid. Asja algatajaks oli majavalitsuse pedagoog S. Zeilanov, keda agaralt toetas tehase komsomoliorganisatsiooni sekretär L. Tikerpuu. Tema ning M. Sõerde ongi need mehed, kes poisse juhendavad. Ja hästi juhendavad.

Elujõuline on ka 10. majavalitsuse juures töötav raadioring, mida juhendab «Punase Reti» töötaja. 20. keskkoolis on osavate käte ring kahasse 58. majavalitsusega, juhendab õpetaja E. Bachblum.

Reeglina töötavad majavalitsuse tehnikaringid edukamalt seal, kus koostöö on parem mitte ainult kooli ja šeffettevõtetega, vaid ka lastevanematega. Kontakti pidamine viimastega toimub koolide lastevanemate komiteede kaudu. Eeskujuks tõi T. Lank 7. Elamute Ekspluatatsiooni Valitsuse, kus pedagoogina töötab A. Häggblom. Väga tihe side on samuti 26. majavalitsuse pedagoogil L. Beljajeval 21. keskkooliga sealse kooli isade nõukogu kaudu.

Niisiis eeskujusid majavalitsuste tehnikaringide töölerakendamiseks on. Kuidas teha koostööd kooliga, šeffettevõttega, lastevanematega, seda teatakse ka. Miks on aga tehnikaringe majavalitsuste juures siiski napilt, otse välja öeldes — v ä h e?

Peamise takistusena tõi T. Lank esile kolm põhjust. Esiteks: raske on leida ringijuhendajaid. Nendeks saavad olla kas õpetajad, keskmajade töötajad või ettevõtete ning tehaste insener-tehnilised töötajad, kes on oma ala entusiastid ja tunnevad kutsumust tööks lastega. Materiaalsest stiimulist nende töö hüvitamiseks ei saa juttu olla, sest ringide tegevuseks ettenähtud töötasufond on väga väike. Paraku on sellised inimesed tavaliselt ka põhitöökohal ülekoormatud.

Teiseks: materjalide hankimise mure, mis lasub peamiselt ringijuhtide õlgadel. Majavalitsused ringitööks vajalikke materjale otse osta ei saa, isegi vanu raadioid, telereid, aparaate mitte. Praegu saavad ettevõtted vananenud või defektidega materjale ja aparaate küll koolile müüa, viimastel puuduvad aga nende ostmiseks vajalikud summad. Isegi kui elamueksploatatsiooniorganisatsioonidel on koolidega tihe koostöö, ikkagi tuleb kulutada asjatult palju energiat ja aega. Kõik see tuletab kangesti meelde rahvapärast ütlemist: miks otse minna, kui ringi ka saab. Ja lõpuks, kui ka summad leitakse, saaksid paljuski materjalide muretsemise vaeva kergemaks muuta kaubandusorganisatsioonid. Eelkõige Varustuse ja Turustuse Peavalitsuse Tallinna Väikehulgibaasi universaalkauplusele alluvad tööstusjäätmete jaemüügipoed. Praegu saavad majavalitsused materjale osta ainult kauplusest «Noor Tehnik». Sealt ei ole aga tehnikaringide tarvis küll peaaegu midagi saada. Niisiis on tööks vajalikku ainult nendes ringides, kus ringijuhendaja on suutnud seda organiseerida. Üks väljapääs oleks materjalide hankimine ettevõtete kaudu. Seni saadi nendelt ainult raha arvete kinnimaksmiseks. Mõningast jää sulamist on selles osas viimasel ajal märgata. Kindlasti oleks ringijuhendajate leidmine siis ka palju kergem, kui materjalidega varustamine lihtsamaks muutuks.

20. keskkooli puidutöökojas töötab osavate käte ring õpetaja E. Bachblumi juhendamisel. Kõige enam meeldib poistele treimine.

MARGUS VIIKMAA foto

Kolmandaks: ruumikitsikus. Praegu on terve hulk majavalitsusi, kus küll pedagoogi koht on olemas, kuid tööks lastega ei leidu ühtegi nurka. Muidugi on selleski küsimuses veel mõnel pool kasutamata võimalusi.

Vaikides ei saa mööda minna ka mõnede majavalitsuste passiivsest suhtumisest sellesse küsimusesse. Nii näiteks asub 28. majavalitsuse lähedal Tallinna Pedagoogiline Instituut. Vanemate kursuste tudengid oleksid küll suutelised ringijuhendajatena tegutsema ja kindlasti leiduks ka soovijaid, kui vaid kontaktid luua.

Mis siis ikkagi saab? Noorte vaba aja veetmise organiseerimine on küll eeskätt kooli, kuid mitte ainult kooli asi. Tallinna komsomoliorganisatsioon, linna haridusosakond, Elamute Valitsus ja keskmajad korraldavad 12.—25. märtsini üldhariduskoolide ja majavalitsuste tehnikaringide ülevaatuse. Selle eesmärgiks on tutvuda põhjalikult kõikide tehnikaringide olukorraga, selgitada välja takistavad tegurid ja töötada välja üksikasjalik abinõude plaan töö parandamiseks nii koolide kui ka majavalitsuste tehnikaringides. Selle ülevaatuse raames käivad Elamute Valitsuse töötajad omalt poolt läbi kõik elamute- ning majavalitsused, kus tehnikaringe seni veel ei ole tööle rakendatud. Selgitatakse välja põhjused, miks ei ole, ja tehakse ettepanekud ringide asutamiseks. Hea ettevõtmine. Loodetavasti ka tulemusrikas.

SAMUEL MÄE

RAHVASAADIKUD ARUTASID MAJANDUSKÜSIMUSI

Tallinna Linna Oktoobri Rajooni RSN plaani- ja eelarvekomisjon arutas oma laiendatud koosolekul rajooni haridusosakonna 1978. aasta finants-majandusliku tegevuse tulemusi. Arutelus puudutati igakülgselt haridusasutuste saavutusi ja ka kitsaskohti majanduskümuste lahendamisel. Selgus, et on raskusi, mis ei iseloomusta üksnes Oktoobri rajooni asutusi, vaid on probleemiks enamikule meie vabariigi haridusasutustele.

Rahvasaadikud märkisid, et Oktoobri rajooni haridusosakonna tsentraliseeritud raamatupidamise töö tervikuna on tunduvalt paranenud. Rajooni eelarve ülelaekuvate tulude ja ettevõtetelt ning organisatsioonidelt saadud rahaliste vahendite arvelt oli võimalik suunata täiendavaid vahendeid koolide materiaalse baasi tugevdamiseks.

Endiselt esines puudusi erivahendite planeerimisel ja eelarve täitmisel. Lastevanemate rahasummad erialaringide ning -klasside ülalpidamiseks laekusid mõnedelt koolidelt hilinemisega. Selles on süüdi ka häired hoiukassade töös. Esines antud tunde tõestavate päevikute kadumist.

Hooletult suhtus oma ülesannetesse Vesivarustuse ja Kanalisatsiooni Trust, kes ei kontrollinud ega uuendanud koolides õigeaegselt veemõõtjaid, mis põhjustas mitmes koolis märkimisväärset vee ülekulu.

Seoses kabinetsüsteemi rajamisega on üldhariduskoolidesse soetatud hulgaliselt hinnalisi tehnilisi õppevahendeid. Oktoobri rajooni koolide andmetel pole neist töökorras pidevalt kolmandik. Haridusosakonna koosseisus on 1978. a. oktoobrikuust insener, kes tegeleb nende esemete remondiga. See töö on senini olnud väheefektiivne — suureks takistuseks on tagavaraosade puudumine. Õppevahendite Baaskaupluse juures organiseeriti 1978. aastal tehniliste õppevahendite remont, kuid seegi ei ole olukorda märgatavalt parandanud.

On vaja, et Haridusministeerium kasutaks maksimaalselt oma kasutuses olevaid võimalusi tehniliste õppevahendite remontimiseks ja etendaks selles töölõigus organisaatori osa kogu vabariigis.

Senini on lahendamata ka tehniliste õppevahendite eest materiaalse vastutuse küsimus. Raamatupidamise andmetel ei ole harvad juhud, kus koolidest kaovad hinnalised esemed. Oktoobri rajooni mõnedes koolides on riigivara hoidmist püütud kindlustada signalisatsiooni paigaldamisega, see on ennast tegelikkuses igati õigustanud. Kahjuks on signalisatsiooni paigaldamise võimalused küllalt piiratud ja mitte igal pool teostatavad.

Tallinna linna Oktoobri rajooni plaani- ja eelarvekomisjoni liikmed arvavad, et tehniliste õppevahendite hoidmine ja hooldamine on aktuaalne kõikides üldhariduskoolides. Eelarve assigneeringute säästlikuma kasutamise ja õppetöö kvaliteedi huvides peaksid kõrgemalseisvad ametkonnad lähemal ajal leidma selles küsimuses vastuvõetava lahenduse.

AINO RUNGE,
Tallinna Linna Oktoobri Rajooni RSN plaani- ja eelarvekomisjoni esimees

---

KÄSITÖÖRINGIDE NÄITUS

Kolm päeva oli Viljandi rajooni kultuurimaja keldrisaalis avatud Viljandi, Nuia ja Õisu kultuurimajade laste käsitööringide, samuti Viljandi pioneerimaja käsitööringi väljapanek.

Nägime tikitud vaipu, liinikuid, toatuhvleid, heegeldatud veste, lastekleite, kootud ja heegeldatud mütse, salle, kohvikannusoojendajaid, seinaplaate, savist loomi, tikitud kammitaskuid, guašširaale, jm.

Maitsekalt oli teostatud 6-aastaste koolieelikute kollektiivne töö «Väikesed kalad võrgu küljes».

Väljapaneku juures oleks võinud mainida juhendajaid. Ainukesena oli märgitud, et Õisu kultuurimaja käsitööringi juhendab õpetaja S. Saar.

LAINE REELEND

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Akadeemiline Raamatukogu

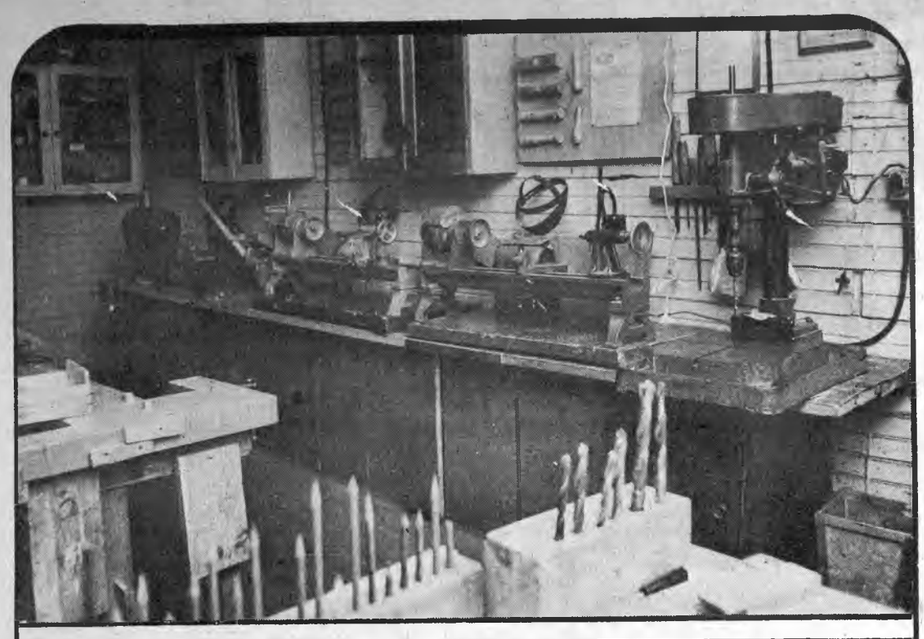

Treitööks on Orissaare keskkooli puidutöö klassis kõik vajalik olemas.

MARGUS VIIKMAA foto

VAHENDID JA MATERJALID TÖÖÕPETUSEKS

Praeguseks on õppevahendite loetelus üle 2000 nimetuse, kuid tööõpetuse tarbeks on neid vaid 190. Paraku aga ei saa kõik koolid sedagi hulka kätte. Miks siis?

Eesti NSV Haridusministeeriumi materiaalsete fondide osakond on tellija ja fondihoidja. Fonde tööõpetuse vahenditele hangitakse põhiliselt kolmelt instantsilt: NSV Liidu Haridusministeeriumilt, Eesti NSV Riiklikult Plaanikomiteelt ja Eesti NSV Varustuskomiteelt.

10. märtsi seisuga käesoleval aastal on eraldatud fonde vaid neljandik nomenklatuurist. Sellest 45 nimetusest on täielikult kaetud vaid 19, ülejäänud 26 aga 20—80% ulatuses. Täielikult puuduvad montaažiristad, puurid, keermelõikening metallitööriistad jne., s. t. fondid, mis saadakse Eesti NSV MN Materiaal-Tehnilise Varustuse Peavalitsuse Masinate ja Seadmete Turustuse ja Varustuse Valitsuselt.

NSV Liidu Haridusministeeriumi eraldatud fondide kättesaamiseks on Õppevahendite Baaskauplus tootjatega lepingulises vahekorras.

Juhtub, et tehas ei täida plaani (või ei võta mõnda vahendit üldse tootmisse) ja et meie vabariigi fondid on teiste liiduvabariikide omadega võrreldes väikseimad, siis jäävad mõned vahendid hoopis saamata.

Õppevahendite Baaskauplus küll tavaliselt rakendab sanktsioone, kuid tehase poolt makstud trahv ei asenda tööpinke. Nii näiteks ei tootnud Logoiski tehas 2 aastat järjest lukksepa töölaudu ja seetõttu pidid uuedki koolid käiku minema ilma nendeta. Riiklik Plaanikomitee eraldab suuremaid puidu- ja metallitööpinke, kuid paraku minimaalses koguses ja nende töökodade jaoks, kus midagi toodetakse.

Saematerjali ja metalli eraldatakse haridusosakondade majandusosakondadele arvestusega, et sealt saaksid neid tööõpetuse tarbeks koolid. Igal aastal eraldatakse 1 t messingi- ja 3 t vasejäätmeid, mida majandusosakonnad peaksid ise välja vedama «Vtortsvetmetilt», kuhu materiaalsete fondide osakond esitab linnade ja rajoonide jaotuskavad. Kuna jäätmeid on mitmesuguseid ja kõiki ei sobi koolis kasutada, siis on «Vtortsvetmetiga» selline kokkulepe, et linna (rajooni) majandusosakond võib esitada eelnevalt vajalikud mõõtmed ja eraldatud koguse sellistes mõõtmetes kätte saada. Ent ometi jääb sellest vähesestki palju välja viimata. Eesti NSV Varustuskomitee kaudu on hangitud teisigi tööstus- ja tootmisjäätmeid. Käesolevaks ajaks on neid tellitud 20 eri nimetust. Ettevõtted eelistavad otsesidemeid koolidega, sest neil pole tööjõudu, kes jäätmeid sorteeriks ja pakiks. Suuresti aitab vahetu kontakti loomisele ettevõttega kaasa 1978. a. ilmunud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse «Abinõudest kasvatustöö parandamiseks laste ja noorukite hulgas» punkt 21 alapunkti 3 uus redaktsioon: «haridusosakondadele eraldada nende tellimuste alusel tasuta mittelikviidseid materjale, tootmisjäätmeid koolide jaoks», mis lubab eraldatud materjalide koguse panna ettevõttel kirja sekundaarse tooraine kogumise ja üleandmise plaani täitmiseks. Kasutagem seda võimalust!

Ka kauplus «Noor Tehnik» müüb tööõpetuse vahendeid arvega eelkõige koolidele ja lasteasutustele.

Loodame, et NLKP ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus «Üldhariduskoolide õpilaste õpetamise ja kasvatamise ning nende tööks ettevalmistamise edasisest täiustamisest» avaldab mõju ka ettevõtetele ja varustusorganisatsioonidele, kellest sõltub meie vabariigi üldhariduskoolide tööõpetuse materiaalne baas.

Tööõpetuse vahenditega varustamise küsimustes loodame abi saada Eesti NSV Ministrite Nõukogult, kus see tuleb arutusele k. a. suvel.

ALIIDE KALJULA,
Eesti NSV Haridusministeeriumi materiaalsete fondide osakonna juhataja kt.

Varustusahel

Koolide tsentraliseeritud varustamine on kestnud juba kümme aastat, ajakirjanduses on sellest aga vähe juttu olnud. Ometi on asi seda väärt. Selles küsimuses peaks kindlasti oma sõna ütlema iga kompetentne asjaosaline lüli, tooma välja kitsaskohad ja andma nõu töö paremaks korraldamiseks.

Koolide tsentraliseeritud varustamine sai alguse 1967. a. teisest poolest. Nüüd on kasvuraskustest mitte ainult üle saadud, vaid kogu varustusahel töötab. Ja mitte halvasti. Tsentraliseeritud varustamine on ennast õigustanud rohkem seal, kus rajoonide (linnade) haridusosakondade juhatajad, nende asetäitjad — majandusosakondade juhatajad ja pearaamatupidajad täie tõsidusega asjasse suhtuvad ja käsikäes töötavad.

On loomulik, et õppevahendite tellimine algab õpetajast (kabineti juhatajast), kellel on teada, kui suure summa ta oma aine (kabineti) tarvis kulutada võib. Uue tellimuse koostamisel on oluline võrrelda eelmise aasta tellimust, eraldust ja vahendite tegelikku saamist, tellimist eelolevaks aastaks.

Selgituseks: 1980. aasta tellimust koostades tuli helta pilk 1978. a. eraldustele ja kontrollida, mis 1978. aastal oli tegelikult kätte saadud. Vaadata, millised vahendid on tellitud 1979. aastaks, ja alles siis otsustada, mida tellida 1980. aastaks. 1978. aastaks eraldatud ja samal aastal kohalejõudnud vahendite arv ei pruugi detsembrikuu lõpul veel ühtida, sest vastavaks aastaks eraldatud õppevahendeid toodetakse 31. detsembrini. Paljud vahendid jõuavad seega meie vabariiki alles jaanuari lõpuks. Õppevahendite Baaskauplus realiseerib neid vahendeid kui 1978. a. fondi ja teeb segaduse äraholdmiseks arvele sellekohase märkuse. See märkus peaks vajaduse korral rajoonidest koolidesse jõudma.

Sageli peetakse aga algtellimuse koostamist kõige vähem aega nõudvaks. Sellest siis tulebki, et kool saab mitmel aastal samu vahendeid ja hiljem otsib süüdlast.

Õpetajatega kokku puutudes võib sageli kuulda nurisemist õppevahendite tellimise ja saamise üle. Ometi kutsutakse uue tellimisperioodi eel kokku kõikide haridusosakondade majandusosakondade juhatajad või ökonomistid. Selgitatakse tellimise korda ja muudatusi selles. Nõutud on, et ka rajoonis kutsutaks kokku kõikide koolide õppevahendite tellimise eest vastutajad (tavaliselt koolide direktorid), kes peaksid vajaliku selgitustöö tegema omas koolis. Tegelikult see informatsioon sageli õpetajani ei jõua.

Samasugune lugu on õppevahendite eraldamisega. Haridusministeerium teatab kõikidele rajoonidele aastaks eraldatud õppevahendite kogused. Majandusosakonnad jaotavad vahendid koolide vahel ja teatavad koolidele, erinevuse tellitud ja eraldatud koguses. Nii ei pea õpetaja pimesi ootama tellitud vahendeid, vaid teab, mida oodata ja mida järgmisel tellimisel arvestada.

Õppevahendite planeerimise ja tellimise korda — kaks aastat ette — muuta ei saa. Tootval tehasel tuleb orienteeruda objektiivsele vajadusele (tellimusele) ja teha muudatusi nomenklatuuris (lähtudes meie vajadusest). Seda ei ole võimalik lühema ajavahemiku jooksul teha. Pealegi ei esita vabariik koondtellimust otse tehasele, vaid NSV Liidu Haridusministeeriumile, kus summeeritakse kõikide liiduvabariikide vajadused.

Veelgi suurem segadus kui tellimises ja planeerimises valitseb õppevahendite sihipärasel koolidesse toimetamisel. Kas ei ole midagi korrast ära, kui kool võtab vastu kõik majandusosakonnast saadetud vahendid ega kontrolli, kas need olid tõesti tellitud. Nii esines juhtum, et ühe kooli direktor võttis rõõmuga vastu meie vabariigis valmistatavad diapositiivide seeriad, mis olid mõeldud rajooni kõigi koolide jaoks. Koolis märgiti, et üle ühe komplekti kasutamist ei leia, kuid ei vaevutud majandusosakonnast aru pärima. Nii olidki naaberkoolid õigustatult pahased. Ka on juhte, et kool võtab vastu õppevahendid, mida ta tellinud pole. Küllap leitakse, et too vahend kulub marjaks ära, samas aga ei mõelda, et just seda riista ootab pikisilmi mõni teine kool.

Et õpetaja ei tea, kui palju ühte või teist õppevahendit koolis olema peab, see on küll kurjast! Igas koolis on õppevahendite tüüpnimekiri, kus on märgitud norm kooli (kabineti) või õpilase kohta, kas on see vahend hädavajalik või tinglik. Igas kabinetis peaks olema vastavate andmetega tüüpnimekirjast väljavõte, et õppevahendite tellimisel õigesti orienteeruda. Praegu kehtib meil 1977. a. õppevahendite tüüpnimekiri, mis, tõsi küll, on veel eesti keelde tõlkimata ja meie programmidega kohaldamata.

Meie vabariigis varustatakse E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilist Instituuti ja Tartu Riiklikku Ülikooli eelisjärjekorras, seda lähtudes põhimõttest, et noor õpetaja õpiks õppevahendeid tundma ja kasutama juba õpingute vältel.

Sageli ei ütle vahendi nimetus ära kõike vajalikku selle kasutamise kohta. Tavaliselt on aga tootja igale niisugusele vahendile lisanud dokumendi (pass, kasutamisjuhend), mis tavaliselt algab sõnadega: «прибор предназначен для...» ja sisaldab täpseid parameetreid, töötamise skeeme, põhimõtteid, jooniseid.

Tsentraliseeritud varustamise ministeeriumi-lüli teeb igal aastal ära suure töö, pakkudes õppevahendite tellimist õppeainete kaupa. Hiljem, vabariigi koondvajaduse esitamisel NSV Liidu Haridusministeeriumile esitatakse see tehaste lõikes. Eraldusteadete saamisel NSV Liidu Haridusministeeriumilt töötatakse need hoolsalt läbi, tehakse jaotuskavad õppevahendite Baaskaupluse jaoks ja saadetakse eraldusteated rajoonidele ning otsealluvatele koolidele. Peale selle kantakse hoolt täiendavate fondide hankimise eest. Õppevahendite Baaskauplus seisab hea jaotuskavade täpse täitmise, tehastelt fondide täieliku kättesaamise ja rajoonidele (linnadele) õppevahendite operatiivse kättetoimetamise eest. Kõike seda tehakse suure vastutustundega. Kui esineb viga (tuleb sedagi ette), siis rajoonide majandusosakonna abiga see parandatakse ja ekslikult valesti adresseeritud vahend jõuab õigesse paika. Tsentraliseeritud varustussüsteemis on lihtne eksijat leida, kuid viga parandada tunduvalt raskem.

LIIVI RÄNI,
Õppevahendite Baaskaupluse kaubandusosakonna juhataja

Õpetajasaatus on mind kokku viinud erisuguste klassidega, kuid alati, eriti viimasel viiel aastal, on need kohtumised vanemate õpilastega olnud rõõmuallikaks.

Missugune ta siis on, tänane vanem õpilane? Ja mispärast temast nii palju räägitakse? Sellele küsimusele vastust otsides korraldasime kord kahe lõppklassi vaatluse. Klassid erinesid teineteisest oluliselt õppeedukuse tulemuste poolest. Mõte oli selles, et «tugevaid» ja «nõrgemaid» võrrelda, nende huvidering välja selgitada.

Huvipakkuv, et mõlemad klassid suhtusid küsitlusesse heatahtlikult. Tõsi, mõned õpetajad hoiatasid: «Vanemad õpilased ei räägi tõtt, need ei ole algklassiõpilased.» Keegi klassijuhatajaist aga kartis koguni oma autoriteedi pärast.

Selgus, et tänane koolilõpetaja on optimist ja romantik. Ta on kriitikameelne, kergelt tasakaalutu nooruk. Ta on elurõõmus, irooniline ja arukalt egoistlik. Vanem õpilane — see on niisamasugune raske üleminekuiga kui kõik eelmisedki. Ja see iga ei tule tema omanikule kergelt kätte.

Küsimusele «Missuguseid omadusi hindad inimeses?» vastates nimetas tugev klass, ilma et oleks kokku leppinud: ausust, headust, õiglust. Nõrgem klass lisas printsipiaalsuse, üksteise hädast väljaaitamise ja tagasihoidlikkuse. Erinevused ilmnesid vastuses küsimusele «Keda kirjanikest eelistad?» Dostojevskit nimetasid «tugevas» klassis 25 õpilast, teises — 11. N. Ostrovskit — 9 ja 17. Tšernõševskit — 6 ja 2. Tšehhovit — 24 ja 19, Gorkit — 11 ja 6. Tolstoid — 21 ja 13. Selgus, et tänase vanema õpilase hing pürib elavalt poeesia poole.

Murega võtsime vastu noorte ülestunnistuse, et kolmandik klassi ei ole endale leidnud sõpru seoses «huvide sobimatusega», viieteistkümnele protsendile õpilastest on aga raskete suhete põhjuseks klassikaaslastega nende enesearmastuse ahendamine.

Tänapäeva vanemad õpilased on oma informeerituse tasemelt kaugele ette jõudnud oma 50. ja 60. aastate eakaaslastest. Oma tulevaste elukutsete hulgas nimetasid nad selliseid, nagu matemaatik-programmeerija, mikrobioloog, matemaatik-psühholoog, kunstnik-dekoraator jt.

Vanemate õpilaste sisemine hoiak on muutunud diferentseeritumaks: nad rakendavad õppeainete suhtes niinimetatud valikkriteeriume olenevalt nende «tähtsusest» tulevase elu jaoks, elu jaoks pärast kooli. Küsimus — kelleks saada — ei ole nende jaoks tühine. Sest et nimelt neil, tänastel noorukitel, tuleb elada XXI sajandil, arendada selle tulevikusajandi majandust, kultuuri ja teadust. Peagi võtavad nad oma õlgadele meie maa plaanide elluviimise, ja paljugi sõltub nende kõlbelise aluste kindlusest. Ja kuigi nad tunnistasid oma kiindumust kuluvatesse džiinidesse, pikkadesse juustesse ja tantsudesse, mis meenutavad noorloomade kappamist loomaaias, ei kahelnud me nende sotsiaalses ja tööalases aktiivsuses, kodanikuvastutuses.

Teisalt võimaldas vanemate õpilaste avaliku arvamuse tundmaõppimine välja selgitada ka meie pedagoogilise strateegia varjuküljed. Kas me nendega suheldes ilmutame alati huvi nende asjade vastu? Kas oleme alati kindlad, et klass ootab meiega kohtumist? Ja kas ootame ka ise seda kokkusaamist? Need on küsimused, millele tulime ankeete analüüsides.

Õppimise rõõmu saab esile kutsuda üksnes õpetaja osavõtt õpilase rõõmust. Eriti vanemates klassides. On ju vanemad õpilased, olgu küll et rohkem arenenud, ikkagi ka üksjagu lapsed, ja täiskasvanu osavõtlik suhtumine nende saatusesse tõstab kohati suuresti nende töömeeleolu. Meenub, kuidas kord pärast «Ülesküntud uudismaa» kohta tehtud kirjandi analüüsi ütlesin klassile:

«Aitäh teile kontrolltöö eest.»

Oleks tulnud näha, kuidas nende silmis süttis tänutuluke! Ja ei ole olnud korda, kus nad oleksid võlgu jäänud. Tõsi, veel sageli võib noore põlvkonna üle kuulda kurtmist: südametud, taktitundetud, ükskõiksed. Mulle tundub, et põhjus on meis endis. Õigemini, õpilastesse suhtumises.

Kui panna vaekausile viimased viis aastat, mis ma olen töötanud 18. erikoolis, ja viisteist eelnenut, siis kaaluvad need viimased viis ülejäänud üle: niivõrd huvitavad, seltsimehelikult sõbralikud on minu suhted vanemate õpilastega olnud just siin, M. Lomonossovi nimelise Moskva Riikliku Ülikooli juures asuvas matemaatika-füüsika kallakuga koolis. Meenub selline juhtum. Kord olin saanud ebameeldiva teate, tunnid andsin tol päeval suure vaevaga. Mulle näis, et olin osavalt oma seisundit varjanud. Missugune oli mu hämmastus, kui pärast tunde tuli minu juurde 10-v klassi vanem ja küsis vaikselt:

«Kas on midagi juhtunud, Jevgeni Nikolajevitš?»

Ning ma mõistsin, mispärast olid poiste pilgud olnud tundides nii valvsad: need «südametud, taktitundetud ja ükskõiksed» olid kõike mõistnud, minu seisundit tunnetanud.

Nagu iga õpetaja, tunnen minagi paljusid erisuguseid õpilasi. Ja võin öelda, et vanemate õpilaste jaoks pole midagi hirmsamat kui hoolimatu suhtumine nende saatusesse, tähelepanematus nende sisemaailma suhtes. Kohati tekib mure: kas õppeedukuse kõver ei sule noorukihinge? Lehitsege klassijuhatajate päevikuid, ja te näete, et mitte alati ei käi kopsakad protsendid kokku kasvatustagamaadega vanemates klassides.

«Rasked» on vanemad õpilased alati olnud. Kuid kas mitte meie hingekurtusest ja kalkusest ei küpse nooruki hingesügavuses lopsakalt, kuid meile märkamatult mässuvõrsed ükskõiksuse vastu emotsionaalses valdkonnas.

Tänapäeva vanem õpilane kujutab endast intellektuaalse energia tohutu varu hoidlat. Ja, tundes rõõmu aktseleratsiooni üle, peame koos sellega meeles selle ea kaotusi. Need on eriti tunnetatavad praegu, mil järsult on vähenenud vahemaa viimase koolikella ja tehasepääsla, koolielu ja iseseisva elu vahel. Meid rõõmustab, et vanemad õpilased on tänapäeval omandanud juhtpositsiooni komsomoli- ja õpilasomavalitsuses, on komsomolitraditsioonide aktiivsed edasiviijad.

Ent meid erutab, et viimastel aastatel on spekulant... muutunud aastatelt märgatavalt nooremaks. Et mitmed noorukid tolknevad tundide kaupa komisjonikaupluste juures lootusega välismaise etiketiga esemeid hankida.

Erutab, et vanemate klasside noormeestel ei jätku rüütellikku suhtumist koolisse ja tütarlastest klassikaaslastesse. Nad on midagi kaotanud ka õpetajatesse kui vanematesse seltsimeestesse suhtumises. Mõnikord seletub see nende «vastupanu» tugevnemisega meie pedagoogilistele stampidele ja moraalilugemistele.

Meid ei saa erutamata jätta seegi tõsiasi, et mitmed vanemad õpilased on arvamusel, et neil on õigus pretendeerida rohkemale, kui suudavad pakkuda nende vanemad. See muudab nad mingil moel «kohustustevabaks». Noorukitega vesteldes hämmastab kohati nende nõudlikkus vanemate vastu. Tõsi, ka vanemad on tänapäeval ülemäära helded oma täiskasvanud laste suhtes. Meil näiteks küünib mitmete lõpetajate taskuraha 30—40 rublani kuus. Kas see on normaalne? Loomulikult mitte.

Pole saladus, et töös vanemate õpilastega seatakse sageli esiplaanile nende «üritustes» osalemise fakt kui niisugune. Ja pole lugu, et ürituste arv ei aita tõsta nooruki käitumiskultuuri ja kõlbelist taset.

Tänapäeval ei rahulda teda enam ükskõik missugune ühiskondlik töö. Meelepärane on üksnes see, mis nõuab loomingut, iseseisvust, fantaasiat. Ent kas me alati selliseid tegemisi pakume?

Sõnaga, vanema õpilase järsult muutunud psüühika, tema püüd aktiivsele enesemääratlemisele seab meie ette keerulise ülesande: viia tema vaimumaailma Gaidari Timur, inimene, kes oma inimestesse suhtumiselt on puhas, romantiline ja hea. Ning peamine — oma ettevõtmiste poolest suure kodanikutunde ja ühiskondliku sisuga. Timur, keda meie vanem õpilane on juba kaua oodanud...

JEVGENI VOLKOV,
M. Lomonossovi nim. Moskva Riikliku Ülikooli juures asuva 18. erikooli direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal

(Ajalehest «Utšitelskaja Gazeta»)

Kas vanematel õpilastel on oma Timur?

KASVATUS-JUTTU

KODU-MAJANDI RÜHMAST, KOMPLEK-TEERIMISEST JA SOTSIALISTLIKUST VÕISTLUSEST

SUUR KLASSI-TUBA

Eesti Õpilasmalev valmistub 1979. aasta suveks. Tööaastaks. Seda tehakse vajalikke ja vastutusrikkaid eesmärke silmas pidades. Rõõmuga võib nentida, et aasta-aastalt on malevas vähenenud erinevused seatud eesmärkide ning tegelikkuse vahel.

Üheks efektiivsemaks vahendiks sellel teel pean väärilise tähelepanu pööramist oma kodumajandi rühmade moodustamisele, nende töölerakendamisele. Eriti suur väärtus on oma kooli rühmadel kodumajandis maaõpilaste jaoks. Kaugemat eesmärki silmas pidades — taoline majandirühm on tõhus vahend majandile põllumajanduskaadri täienduse kasvatamisel. Kahjuks ei tunne malevlased ise selle töövormi vastu erilist poolehoidu. Miks? Küllap on siin mitmeid põhjusi, kuid peamised tunduvad olevat oma iseseisva tegutsemise oskuse ja otsustusvõime ülehindamine, mõiste «vabadus» väärtõlgendus ning kahtlemata igatsus romantika järele. Kui neid probleeme saaks ja oskaks tulusalt lahendada, muutuks kindlasti ka suhtumine kodumajandi rühmadesse ning töö- ja puhkelaagritesse.

Teiseks tugipunktiks on malevale komandöride kaadri tugevdamine ja tugevnemine. Tubli komandöriga sõlmib majand juba enne malevasuve lõppu kokkuleppe järgmiseks tööperioodiks, tublil komandöril on väljavaated võimeka rühma komplekteerimiseks. Aga siit saab alguse kahe eelnimetatud positiivse näitaja teineteisele vastutöötamine: tubli — aga vahel tubliduse varjus ainult ettevõtlik komandör asub komplekteerima rühma põhimõttel «otstarve pühendab abinõu» ning nopib kokkutulekutel ja spordivõistlustel rühma edukaks esinemiseks vajaliku «kaadri» tervest piirkonnast ja väljastpooltki. Näiteks oli EÖM-i piirkondlikel lauluvõistlustel näha aktiivset värbamistööd tegevaid tippkomandöre, neid tegutses eelmise aasta parimate rühmade kokkutulekutel, nad sõlmivad «pärandusleplnguid» eelmise aasta komandöridega, siin ja seal astuvad nad sisse kooli, et teha ujujale, jooksjale või pillimehele — olenevalt sellest, milline koht rühmas veel vakantne on — vastavat ettepanekut. Lubadustega ei olda sealjuures kitsid, taktitunde ja pedagoogiliste printsiipide arvestamisega ent küll.

Oma kooli rühm kodumajandis saab seetõttu komplekteeritud vähem mitmekülgsete huvidega, kogemusteta ja keskpärastest õpilastest, kes üldises värbamistuhinas on üle jäänud. Ega majand sellest probleemi tee — tähtis on, et tööd tehtaks korralikult ja innuga! Aga rühmale ja komandörile see siiski ükskõik ei ole — igaüks tunneb vajadust kordamineku ning tunnustuse järele, eks omajagu meelitavad preemiadki. Varitseb seegi oht, et sügisel kooli tulnuna annavad eduka malevarühma liikmed veel kooliski tunda oma üleolekut ja suhtuvad halvustavalt malevaüritustel mitte nii säravalt esinenud koolikaaslastesse.

Võidakse muidugi väita, et kool võib ju omapoolset propagandat tõhustada. Jaa, kindlasti nii peabki see praeguses olukorras olema, kuid kas niisugust propagandamasinat on ikka tarvis? Eriti kui selle vormid vahel hinnangut välja ei kannata. Kuidagi ei paindu keel lubama, et: «Tule, tule! Küll selle töö ja töötasuga saame hakkama, pane sina ujumisele (pallile, pillile jne.) kõvasti pihta, ja ongi kogu lugu!»

Teatud küsitavusi kerkib ka malevarühmade vahelise sotsialistliku võistluse puhul. Kõigepealt ehk selline probleem: kas on õige võtta arvestuse aluseks näitajad, mille objektiivne mõõtmine ei ole võimalik? Näitena tooksin töö kvaliteedi hinde. Olen kindel, et nii palju kui on hindajaid, on ka hindamisaluseid ja hindeid. Majandis, kus nõudlikkus töö kvaliteedi suhtes on kõrge, nõutakse ka malevlastelt tõepoolest kvaliteetset tööd. Hinne ei tule sealjuures sellele vaatamata nii kõrge, et suudaks konkureerida väiksema nõudlikkusega hindajate nn. heatahtliku hindega. Pole võib-olla kaval avaldada komandöride südametunnistuse ja karmi tegelikkuse kompromisslahendust, mis sarnaneb teatud määral kombivakutest «Kodulinn»), mõtisklus komsomolikoosolekute kasutegurist, tsiteeritakse V. I. Leninit: «Kergem on võimult kukutada üht klassi, kui teostada pööret inimese teadvuses.» Jne.

Neis kirjandeis, kus juttu sellest, mida õpilased on ise teinud, milles ise osalenud, on arutlusedki isikupärasemad, siiramad ja otsekohesemad. Mare O. kirjutab: «Minu lapsepõlve ei ole tumestanud sõjatulekahjudest kunnav taevas ega tühi kõht. Ometi ei ole ma unustanud pliidi ääres nutvat ema ja tema kurbi laule sõduriteest.»

Sageli muudavad kirjandi isikupäraseks ja huvitavaks detailid. Individuaalses töös õpilastega tuleks õpetada detaile nägema. Eeltoodud katkendi esimeses pooles on ju küll ülevad sõnad, kuid ometi mõjub tugevamini just detail pliidi ääres nutvast emast või kurvast sõdurilaulust. Hea, kui õpetaja jõuab õpilase viia arusaamiseni, et kodumaa algab meist endist, meie lähemast ümbrusest, kus iga inimene elab ja töötab, ning ühiskonnale pole sugugi ükskõik, kuidas keegi töötab. Edasi võib koduõuest kaugemale minna, teha laiemaid üldistusi. Samas kirjandis: «Veel jaguneb maailm varjuks ja valguseks. Veel käib varju poolel ringi kodutuid ja töötuid... veel ei ole rohtunud Mamai kurgaan Volga kaldal.»

Kõrvuti tabavaga on samas kirjandis ka konarusi, vastu-

ROHKEM INDIVIDUAALSET TÖÖD KIRJANDI-ÕPETUSES

Jälle on lähenemas aeg, mil õpetajad oma töö planeerimisel ja korraldamisel arvestavad lähenevaid eksameid. Õppeaasta teine pool muutub eriti pingeliseks lõppklasside õpetajatele, kes seavad sihiks tegelda iga õpilasega. Kuigi õppetöö individualiseerimine on õpetaja kutsetöös igal hetkel tähtis, teame ometi, et **iga õpilaseni** jõudmine on praktikas raskesti saavutatav.

Kirjandite üle on viimasel ajal elavalt mõtteid vahetatud. Toetan «Sirbis ja Vasaras» väljendatud arvamusi, et eesti keelele ja kirjandiõpetusele on keskkooli vanemas astmes vaja rohkem ruumi leida. Kirjandiõpetus loob eeldused keskkooli vanemas astmes uurimuslik-teoreetilisteks töödeks. Rohkem tuleks tegelda kirjandiõpetuse üksikküsimustega, mitte üksnes tervikkirjandite kirjutamisega, mis töökoormuse tõttu kahjuks paljude õpetajate töös valdavaks kujunenud. Kostab ka hääli, nagu vajaks kirjandiõpetus üldse demokratiseerimist. Arvan, et see oleks vajalik eelkõige selleks, et anda õpilastele ja õpetajatele suuremaid individuaalse töö võimalusi. Kooli lõpukirjandite teemade diapasoongi võiks olla avaram. Võib-olla lubada isegi orienteerivaid teemasid, kus õpilasele antakse telgprobleem, teema võiks ta ise sõnastada. Kindlasti on see mõeldav lühikirjandis, etüüdides, harjutavates õppekirjandites. On siiski loomulik, et kokkuvõtval etapil esineb õpilane ulatuslikuma kirjaliku tööga, kus ta kasutab õpitud teadmisi ja kogemusi, annab oma hinnangu.

Kuldmedali kandidaat peaks nägema elu avarama pilguga, rõhutama teemast lähtuvalt peamist, ja sisuliselt peaksid hinnanguist tulenema nüüdisaja aktuaalsed probleemid. Eksamikomisjoni retsensioonis (enamasti kirjutab selle aineõpetaja üksinda, millega sugugi nõustuda ei või) tuleb anda hinnang kõige tähtsamale.

Lugedes 1978. aastal kuldmedali saamiseks esitatud õpilaste kirjandeid, tekkis tahtmatult küsimus: kas kõik kuldmedalile kandideerivad õpilased ikka teavad, mida nõutakse parimatelt töödelt? Kõige muu kõrval seaksin esikohale õpilase **elutunnetuse avaruse, kollektiivsustunde, ühiskonna ja üksikisiku vahekorra õige mõistmise.** Kirjanditest peab selguma, mida õpilane mõtleb ja tunneb täna, olles õppinud tundma eilset. Selles ent on vajakajäämisi kuldmedali kandidaatidegi kirjandites. Üheks põhjuseks võib lugeda vähest individuaalset tööd parimate õpilastega. Määrav osa eesti keele ja kirjanduse õpetaja kallist tööajast kulub mahajäänud (sageli loodritest) õpilastele. Koolides ei ole saanud tavaks konsultatsioonid parimatele õpilastele.

Sama kinnitavad Haridusministeeriumile esitatud õpilaskirjandid. Kas pole imelik, et õpilane, kes aastaid kõigis ainetes väga hästi õppinud, ei ole kirjandiga «üle koera saba» saanud? Ilma juhendava tööta kirjandiõpetuses aga palju ära ei tee.

Haridusministeeriumi komisjon kinnitas hinded «5» 32 õpilase kirjandile ja viie õpilase kirjandihinded alandati. Kuid ka kõrgeima hindega töödes torkavad silma väiksemad stiilikonarused, poolikuks jäänud mõtted. Lugedes kuldmedalile esitatud õpilaste töid, võib teha mõned järeldused. Esiteks: kuldmedalile pretendeerimiseks esitatakse liialt palju kesiseid töid. Teiseks: koolide retsensioonid on sageli ebaobjektiivsed ja pole piisavalt põhjalikud. Kolmandaks: (mis selle kirjatükigi põhjustas) eesti keele ja kirjanduse õpetajad ei ole jõudnud andekate õpilastega kirjandiõpetuses teha individuaalset tööd.

Vaadelgem mõningaid vajakajäämisi. Kooli retsensioon Ako S. kirjandile (teema «Õppimine ja ennastsalgav töö — tänapäeva kommunistlike noorte võitlusülesanne»): «Kirjand on teemakohane, arutlus loogiline ja järjepidev. Stiil ja sõnavara on teemale omaselt pisut kuiv ning asjalik, aga omanäoline, lauseehitus küllaltki keeruline. Ortograafilisi vigu ei ole. Abiturient on väljapaistvalt andekas reaalainetes.»

Õpilase kirjand algab nõnda: «Inimkonna arenemistee on olnud pikk. Kogu selle aja jooksul on inimesed teinud tööd. Töö tagab üksikisikule elatusvahendite muretsemise, ühiskonnale pideva arenemise.» (Minu sõrendused. — A. K.)

Kuigi torkavad silma sõnakordused, lausa kõrvuti, kohati üsna konarlik stiil, kinnitati ministeeriumis Ako kirjandile kõrgeim hinne. Kirjandis kaalub üles hinnatav: nähakse noorte osa ja vastutust ühiskondlikus töös (õpilane on osa võtnud Tallinnas organiseeritud noorte laupäeneerimist armastava või vajava koolipoisi kahe õpilaspäeviku pidamise meetodiga — üks päevik kooli, teine kodu jaoks. Nii sai kvaliteedihinne kaks nägu — dokumentidesse läks selline, mis parajasti oli sobiv üldises konkurentsis, kuid malevlased said hinde vastavalt tehtud töö kvaliteedile. Sellest viimasest olenesid rühmasisene preemia ja malevlase koht rühma pingereas. See oli niisiis tegelikkus. Ega seda kerge südamega tehtud, aga... Komandöride sõnade järgi valutanud nende süda nii kaua lausa patukahetsusvaevas, kuni nende majandi direktor, nõudlik põline põllumees, malevatööst kokkuvõtteid tehes öelnud, et tema pole kusagil nii puhtaid söödakapsa põlde leidnud kui need, mis tema majandi malevlaste käe alt tulnud. Ka selle majandi põldudel mitte, kus keskmine kvaliteedihinne tööperioodi kohta oli puhas «5». Just niisuguse tulemusega võideti meie rajooni töö- ja puhkelaagrite vaheline konkurss.

Lahendamist ootavaid probleeme on muidugi teisigi. Ja mitte ainult komplekteerimises ja sotsialistlikus võistluses. Kas ei oleks praegu viimane aeg sõna sekka öelda kõigil neil, kellel malevaga otsesed või kaudsed sidemed ja suhted?

KARIN POOM,
Tamsalu keskkooli klassi- ja koolivälise kasvatustöö organisaator

HUVI JA TRADITSIOON

Keele õpetamisel ja õppimisel sõltub paljugi õpetajast — kui huvitavaks suudab ta õpilastele teha teise rahva emakeele, kui huvitavalt tutvustada selle keelega seotud kultuuripärandit ja ajalugu.

Johannes Semperi nimelises Tartu 8. keskkoolis on igakevadiseks traditsiooniks kujunenud vene keele õhtud. Seekordne, arvult juba seitsmes, oli pühendatud Aleksandr Sergejevitš Puškini 180. sünniaastapäevale. See läbinisti lüüriline programm oli teine omataoline. Esimene, 1975. aastal, oli pühendatud Sergei Jesseninile. Ülejäänud viiel õhtul on kõlanud revolutsioonilis-poliitilised teemad.

Õhtu juhatasid sisse 19. sajandi ballitantsud, mis lõid sobiva meeleolu kõigil saalisviibijail.

Sõnalis-muusikalist programmi juhtisid 10. klassi õpilased Tõnis Kahu ja Merike Kütt. Pealkirja all «Põledes armuleekides...» koostatud kavas osalesid lisaks 8. keskkooli 10. klassi õpilastele Tartu vene õppekeelega koolide — 4. ja 6. keskkooli õpilased.

A. Puškini mitmetahulisest luulest oli valitud just armastuslüürika. Miks? See teema oli kõige lähedasem ka luuletajale endale, ta on suure, õilsa tunde laulik. Õpilaste esituses kõlasid katkendid poeedi luuletustest.

Mida andis selline kohtumine Puškiniga õpilastele? Kindlasti midagi enamat kui kiirmarsil läbitud programmikohane tutvumine.

Kõigi õhtute eestvedaja on olnud Tartu 8. keskkooli vene keele õpetaja Anna Krjukova, kes ütles: «Mulle meeldib väga Puškini luule, mul on poeedi kohta väga palju raamatuid. Tema elulugu on ülihuvitav, püüan seda põhjalikult uurida

Vene keele õhtut juhtisid Merike Kütt ja Tõnis Kahu.

VELLO PUNNINGU foto

— see aitab ju luuletki paremini mõista. Tähtis on seda õpilastele edasi anda, kuid koolitunniga kõike ei jõua.»

Õpetaja Krjukova on kogunud palju materjale Puškini perekonna, sõprade ja tuttavate kohta ning pannud kokku albumid, mida saavad kasutada ka teiste koolide õpetajad. Niiviisi ei jää kogutu vaid endale.

Õhtut ilmestasid diapositiivid nendest, kellest parajasti räägiti.

«Aleksandr Puškin — tema isiksus ja looming — on vene kultuuri uhkus ja ime, üks inimgeniaalsuse tippe,» see oli õhtu alguslause. Tänu õpetaja Krjukova koostatud stsenaariumile, kooli muusikaõpetaja Hilja Helmoja ja kirjandusõpetaja Vello Saage abile jäi see lause eriti kõlama. Nii mõnigi avastas kas programmi ettevalmistamise või esitamise ajal enda jaoks luule, avastas Puškini.

ANARI MILLER,
Tartu 8. keskkooli õpilane

MIDA VÕTTA JA MIDA JÄTTA?

Viimase kümmekonna aasta jooksul on matemaatika koolikursus läbi teinud üsna radikaalse värskenduskuuri. Programmis on leidnud endale koha mitmed uued, traditsioonilisse koolimatemaatikasse mittekuuluvad teemad ja mõisted (vektor, seos, kujutus, teisendus, aksiomaatiline meetod, hulgateooria ja loogika elemendid jm.). Suhteliselt uued, seda eriti vene õppekeelega kooli jaoks, on matemaatilise analüüsi elemendid koolimatemaatikas. Iseloomulik on kogu temaatika nihkumine ülevalt alla, vanematest klassidest noorematesse.

Muutunud pole mitte ainult koolimatemaatika sisu, vaid ka käsitlusviis. Avaldub ilmne tendents aktsentueerida arutluste rangust, terminoloogia, sümboolika ja formuleeringute täpsust.

On tõsi, et lõppkokkuvõttes on praegusaegne koolimatemaatika oma sisult ja ideedelt rikkam, kuid ilmselt ka teoreetilisem ja abstraktsem kui see kursus, mida õpetati aastat 10—15 tagasi. Kuigi uute ideede realiseerimisel, programmide koostamisel ja õpikute kirjutamisel on loobutud nii mõnestki radikaalsemast kavatsusest (meenutame Vene NFSV PA projekti 1965. aastast: positsioonilised arvusüsteemid, täisarvude hulk, võrrandi põhiomadused 4. klassis; kahe muutujaga lineaarvõrrandisüsteemid 5. klassis; ruutfunktsioon ja ruutvõrrand, aritmeetiline ja geomeetriline jada 6. klassis; rühm, ring, korpus, isomorfismi mõiste, kompleksarvud ja algebra põhilause 10. klassis jt.), on õpetamise praktika ometi näidanud, et kehtiv matemaatikaprogramm on forsseeritud, seda eriti üldise keskhariduse tingimustes. «Kiirabi» korras on püütud pinget vähendada lokaalsete kärpimiste abil ja selle arvel, et mõningaid teemasid soovitatakse õpetamise asemel läbi võtta ainult üldtutvustavas korras. Mõistagi, et see kõik on vaid ajutine lahendus. Pealegi tuleb arvestada, et NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1977. a. 22. dets. määruse realiseerimisel seisab ees õppeplaanide muutmine, mis matemaatika õpetamist eesti õppekeelega koolis õige tugevasti puudutab. On ette näha, et eesti õppekeelega kooli 9.—11. klassides väheneb matemaatikatundide arv lähematel aastatel ligemale 90, 1.—8. klassides aga suureneb 70 tunni võrra aasta kohta (3. ja 7. klassis endise 5 tunni asemel 6 tundi nädalas). Öeldust tuleneb, et meil seisab ees matemaatikaprogrammi (ja õpikute) väga hoolikas ja kriitiline läbivaatamine, mille juures tuleb pidada silmas kahte eesmärki: 1) realiseerida muudatused õppeplaanis; 2) vähendada programmi pinget, et omandada ainet sügavuti koos vajalike oskustega.

Sellest kõigist johtuvalt küsimusedki: **Mis teha? Mida võtta ja mida jätta?**

Äratagu need küsimused kõigi matemaatikaõpetajate ja teiste probleemist huvitatute tähelepanu, et avaldada oma mõtteid koolimatemaatika ja selle õpetamise kohta.

AKSEL TELGMAA

MÕNDA AINETEVAHELISTEST SEOSTEST

NLKP Keskkomitee aruandes XXV kongressile on rõhutatud: «Tähtis on õpetada oma teadmiste iseseisva täiendamise ning teadusliku ja poliitilise informatsiooni tulvas orienteerumise oskust.» («NLKP XXV kongressi materjalid». Tln., 1976, lk. 89.)

Et edukalt lahendada seda ülesannet koolitöös, on vaja igas õppeaines kindlaks teha maailmavaatelise iseloomuga teoreetiliste mõistete ja üldistuste hulk ning nende omandamise teed õpilaste poolt, kujundada ainetevaheliste seoste süsteem, mis võimaldaks erinevatest külgedest avada looduse ja ühiskonna nähtuste olemuse. Nende küsimuste lahendamine nõuab aga mõningaid ümberkorraldusi õppe- ja kasvatustöö meetodeis ning võtetes. V. I. Lenin on öelnud: «Et eset tõesti tunda, on vaja hõlmata, uurida kõiki selle külgi, kõiki seoseid ja «vahendusi».» (Teosed, 32. kd., lk. 74.)

Ainetevaheliste seoste kaudu peavad ühe õppeaine eesmärgid põimuma teise aine eesmärkidega. Ajaloo õpetamise praktika on näidanud, et õpilastel on suur huvi teaduste metodoloogiliste küsimuste vastu. Samas vihjavad õpilastepoolsed küsimused õppeainete vahelisele killustatusele.

Suuremad on õppeainete vaheliste seoste loomise võimalused keskkooli vanemas astmes (kuigi kursustevahelisi seoseid tuleb silmas pidada juba alates 4. klassist). Palju saab teha ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse kursuse kaudu — need sisaldavad mitmeid ühiseid teoreetilisi küsimusi, eriti ühiskonna arengu seaduspärasuste valgustamisel. Näiteks mõned teemad: tootmisviis kui ühiskondliku elu materiaalne alus, tootmissuhete ja tootlike jõudude arengutaseme vastavuse seadus, klassid ja klassivõitlus ekspluataatorlikus ühiskonnas, sotsiaalne revolutsioon kui formatsioonide vaheldumise seaduspärasus, ühiskondliku teadvuse sõltuvus majanduslikust baasist, leninliku sotsialistliku revolutsiooniteooria põhiseisukohad, NSV Liidu välispoliitika leninlikud printsiibid ja nende kajastumine NLKP ja Nõukogude valitsuse tegevuses, töölisklassi osa ajaloos, arenenud sotsialistliku ühiskonna arenemine jt. Sellest tulenevalt on ka loomulik, et ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse tunnid on enamikus keskkoolides tundide jaotusega antud ühele õpetajale. Kordav-üldistavad tunnid ühiskonnaõpetuses võimaldavad kasutada varem omandatud materjali teistest õppeainetest, nagu näiteks füüsikast, keemiast, bioloogiast ja ajaloost. Teema «Dialektika põhiseadused, nende ühtsus» kordamisel ja üldistuste tegemisel saab kasutada mainitud õppeainetes omandatud teadmisi (mõisted — aatom, magnet, temperatuuri muutumine, assimilatsioon ja dissimilatsioon, erutus ja pidurdus inimpsüühikas, klassid ekspluataatorlikus ühiskonnas, Mendelejevi perioodilisuse süsteem, sotsiaalne revolutsioon, jne.).

Ajaloolise materialismi põhiseisukohtade üldistamiseks ja kordamiseks võib lasta õpilastel ühiskonnaõpetuse tundides analüüsida konkreetseid ajaloosündmusi, nagu näiteks: Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon ja selle osa ühiskonna arengus, Prantsuse 18. sajandi kodanlik revolutsioon ja selle osa ühiskonna arengus, pärisorjuse kaotamine Venemaal 1861. aastal ja selle sündmuse mõju maa edasisele ajaloole; jne.

Ainetevaheliste seoste loomisel on vaja silmas pidada kõiki võimalusi, mida pakuvad eri õppeained:

— uue teema põhjalikumaks käsitlemiseks kasutab õpetaja maksimaalselt ära sama õppeaine kaudu varem omandatud teadmised;

— õpetaja kasutab seoseid, mis tekivad ajaliselt ühtelangevate sarnaste teemade käsitlemisel eri õppeainetes;

— uue teema käsitlemisel kasutab õpetaja õpilaste poolt mõne teise õppeaine kaudu omandatud teadmisi.

Võimaluste leidmiseks tuleks aineõpetajatel tutvuda naaberainete programmide, õpikute ja õpetamismeetoditega, teada sugulasaine teemasid kogu programmi ulatuses. Oma aine temaatilistesse plaanidesse on ajalooõpetajad sisse viinud rubriigi «Ainetevahelised seosed», kuhu tavaliselt kantakse aines endas mõistete, faktide ja kronoloogia kaudu avalduvad seosed. Mõnikord on sissekanneteks ka käsitletava teemaga otsest seost omavad sugulasainete küsimused. Temaatilise plaani selle lahtri sisuline täitmine nõuab regulaarset tööd, vähemalt õppepoolaastate alguses nende küsimuste läbiarutamist aineõpetajate vahel, selgitamaks õpilaste omandatud teadmiste taset ja temaatiliste plaanide täiendamist. Ka Haridusministeeriumi ja VÕT-i väljaantud temaatilised plaanid nõuavad õpetajapoolset läbitöötamist, täiendamist ja kohandamist vastava rajooni (linna) või kooli tingimustele. VÕT-i ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse kabinet on siinkohal ajalooõpetajaid abistanud ja lülitanud suvekursuste programmi teemasid ka ainetevaheliste seoste valdkonnast.

Suure kasvatusliku efekti annab ajaloo õpetamise seostamine kirjandusega. Suurepäraseid võimalusi seoste loomiseks pakuvad just kultuuri ja sotsiaal-poliitilist arengut käsitlevad teemad. Ajaloo ja kirjanduse seoste eesmärk on ühe või teise kirjaniku loomingu sotsiaalajaloolise tausta avamine, ühiskonna arengu eri etappide iseloomustamine kirjandustundides. Ajalootundides on aga täiesti otstarbekas kasutada kirjandusteostest ühiskondliku elu kirjeldusi, tuntud kommunistide iseloomustusi jne. Ajaloo- ja kirjandusõpetajate ühisürituseks võib olla 11. klassi õpilastele korraldatud seminar teemal «NLKP XXV kongressi teoreetilised seisukohad kirjanduse ja kunsti kasvavast mõjust kommunismi ehitamisel.»

Paljud mõisted ajaloos, ühiskonnaõpetuses ja kirjanduses on ühised — näiteks **klass, kodanlus, proletariaat, aadelkond, liberalism, revolutsioon, kapitalism, sotsialism, kollektiviseerimine, kommunism** jt. Ainetundides on vaja avada mõistete sisu ja erinevaid külgi, sõltuvalt ühe või teise aine spetsiifikast. Ebaselged ja teinekord lausa valesti omandatud mõisted kujunevadki õpetajate töö koordineerimatuse tagajärjel. Näiteks samastavad õpilased sageli mõisted **bolševik** ja **revolutsionäär**, **aristokraatia** ja **kodanlus**, **streik** ja **ülestõus**, **kirik** ja **religioon**, **sõda** ja **lahing**, **ori** ja **pärisori**, **imperialismi tunnused** ja **vastuolud** jm. Enamiku erinevates õppeainetes omandatud mõistetest saab üldistada ühiskonnaõpetuse kursuses.

Üks keerulisemaid probleeme uus- ja uusima aja ajaloo, ühiskonnaõpetuse ja välisriikide majandusgeograafia kursuses keskkooli 9.—11. klassis on avada ja õpilastele selgitada riigimonopolistliku kapitalismi mõiste. Selle mõistega puutuvad õpilased kokku mitmes õppeaines ja see mõiste nõuab materjali ratsionaalset valikut, läbimõeldud koostööd aineõpetajate vahel. Teema «Venemaa osavõtt Esimesest maailmasõjast» (9. kl.) annab võimaluse konkretiseerida seda mõistet, näidata riigiaparaadi, monopolide ja sõjalise jõu ühinemist, monopolide ja riigivalitsemise funktsioonide koondumist ühtede ja samade isikute kätte. Teema «Välisriigid 1924—1939» (10. kl.) uusima aja ajaloo kursuses võimaldab avada riigimonopolistliku kapitalismi peamisi jooni ja avaldusvorme seoses ülemaailmse majanduskriisiga aastail 1929—1933. Teema «Kapitalism — viimne ekspluataatorlik kord. Kapitalismilt sotsialismile» kaudu jätkub ühiskonnaõpetuses mõiste käsitlemine sügavuti, formuleerime monopolistliku kapitalismi riigimonopolistlikuks kapitalismiks ülekasvamise põhjused, avame mõiste olemuse. Õppides tundma tähtsamate kapitalistlike riikide ajalugu uusima aja ajaloo kursuses (11. kl.), jätkub nimetatud mõiste üldistamine ja konkretiseerimine riigimonopolistliku kapitalismi avaldusvormide kaudu eri riikide puhul.

Riigimonopolistliku kapitalismi mõiste avamist õpilastele võib kujutada tabelis.

(Tabeli esimesse lahtrisse peaks märkima teema ja teise nimetatud mõiste avamise etapid, kuid trükitehnilistel põhjustel anname siin tabeli materjali järjestikuliselt. — **Toimetus.**)

9. KLASS

1. Teema **«Imperialism kui kapitalismi kõrgeim ja viimne staadium»** (uusaeg).

Monopolistliku kapitalismi riigimonopolistlikuks kapitalismiks ülekasvamise eeldused ja tunnused.

2. Teema **«Kapitalistlike maade arenemine»** (välisriikide majandusgeograafia).

Ettekujutuse saamine riigimonopolistliku kapitalismi avaldusvormidest nüüdisajal.

3. Teema **«Revolutsioonilise kriisi valmimine Esimese maailmasõja aastatel»** (uusaeg). Teema **«Venemaa osavõtt Esimesest maailmasõjast»** (NSV Liidu ajalugu).

Monopolistliku kapitalismi riigimonopolistlikuks kapitalismiks ülekasvamine, mõiste konkretiseerimine; riigiaparaadi, monopolide ja sõjalise jõu ühinemine majanduse reguleerimise ja sõjalis-poliitiliste ülesannete täitmise eesmärgil, monopolide võimsuse ja nende mõjukuse arenemine riigiaparaadis; maailmasõda kui üks peamisi riigimonopolistliku kapitalismi arengut kiirendavaid faktoreid.

(Järg 4. lk.)

olulist, taunitavat, millest nähtub vähene töö kirjandiõpetuses: «...rahu on andnud meile õiguse tallata sisse vagusid hariduspõllul.» — «Et meie lastest sirguksid uued kosmonaudid, tuumafüüsikud, konstruktorid ja suured kunstnikud, avatakse üha uusi lasteaedu ja koolimaju.»

Viimases katkendis seatakse (nagu paljude õpilaste kirjandites) esikohale kuulsus ja tarbimine. Kas kuulsaid inimesi sünnib luksuslikes kasvu- ja töötingimustes? Ja paljud siis kosmonaudiks jõuavad? Olematust õnnemaast unistades unustavad õpilased inimese ja töö, inimese rõõmud ja mured. Ka kosmonaudiks saadakse tööga. Kahjuks on paljudel kosmonaudist ettekujutus ainult paraadlike vastuvõttude põhjal, argipäevatööst teatakse hoopis vähe. Toogem nüüd ka mõned näited neist kirjandeist, mille hinnet komisjon alandas. Täiesti õigustatult on juba retsensioonides tunda ülepakkumist. Tiit V. kirjandi «Töö ja tööinimene A. H. Tammsaare loomingus» kohta on koolis kinnitatud retsensioon nelja üksmeelse allkirjaga: «Õpilane on mõistnud teemat ning selle väga hästi lahti mõtestanud. Kirjandis on arukalt analüüsitud teemakohaseid probleeme ning toodud rohkesti sobivaid näiteid. Autor on jõudnud töös õigetele järeldustele. Kirjand on isikupärane ja emotsionaalne ning on kompositsiooniliselt väga hästi õnnestunud. Keeleliselt on kirjand laitmatu.»

Haridusministeeriumi hinnang:

«Autor on teema lahendanud ühekülgselt, nägemata Tammsaare tööinimeste seost ühiskonnaga. Esineb sisulisi vastuolusid, stiililisi ja sõnavaralisi ebatäpsusi ning sõnakordusi. Ebaõigest sõnavalikust tingituna jäävad ebamääraseks autori arusaamad Tammsaare loomingust.»

Kuid toogem sellestki kirjandist täpsemaid näiteid. Kõigepealt — valmistöös teeb õpilane kuus (!) parandust.

Kirjandist loeme: «Kirjanik on eraldanud t ö ö l e erilise koha, sest t ö ö on kõigi väärtuste looja.» — «...t ö ö inimene, kes on oma elu jäädavalt sidunud t ö ö g a.» (Siin ja edaspidi minu sõrendused. — A. K.) — «Tammsaare loomingus kohtame palju erinevaid tööinimeste k a r a k t e r e i d. Kuid enamusel neist on mitmeid puudusi ja nad ei sobi ideaalseteks tööinimesteks.»

«Romaanis «Põrgupõhja uus Vanapagan» kohtume Põrgupõhja Jürkaga. Jürka on tugev ja tahtejõuline töömees, kuid tal puudub eesmärk.»

Vastuolu!

Ja samas edasi:

«Kuid ka Jürka töötab mõtlematult. Ta ei taipa, et tema töö vilja omastab Kaval-Ants ning peagi peab ta minema kerjama.» (?)

«S u u r e n e n u d põllu- ja heinamaad nõuavad s u u r e m a t hoolt, s u u r e n e n u d kari esitab omapoolsed nõudmised. Aga aastatega on s u u r e n e n u d ka Andrese kogemused ja ta suudab tööle vastu seista.»

Sõnakordused, lausete alustamine sidesõnadega viitavad sõnastuse ebakohtadele. Töö vastandatakse inimesele. Teisal õpilane lausa ohkab: «Töö on tõesti raske!»

Eda T. kirjutab samateemalises kirjandis: «Kerge see töömehe elu ei olnud, tööd tuli palju teha.» Lihtsustatult pannakse võrdusmärk: palju = raske! Kooli retsensioonis kirjutatakse, et Eda T. tunneb A. H. Tammsaare loomingut väga põhjalikult, kirjand on stiililt ja lauseehituselt hea.

Ilmselt hinnati mitmel pool õpilaste võimeid klassiku juubeliaasta tuhinas suuresti üle. Enamik kirjutas ju Tammsaarest! Teisest küljest on aga kahju, et niisuguses ürituste ja andmete rohkuses jäid paljude õpilaste teadmised pinnapealseks.

Kuldmedalile kandideerinud õpilase Tõnu R. kirjandile andis kool retsensiooni:

«Käsitlevat probleemi analüüsib töö kirjutaja asjalikult. Arutelu käigus on juttu kolmest teosest, omal kohal on tsitaatide kasutamine. Kirjandis on silmas peetud olulisi kompositsioonireegleid, keeleliselt korrektne, vigadeta.»

Otse vastandlik on ministeeriumi hinnang:

«Teema arenduses puudub loogiline järjekindlus, töö on rajatud üksikutele juhuslikku laadi tugipunktidele, mis sageli näitavad primitiivset ainemõistmist ja antud teemaga kokku ei lange (eriti lõpuosa); häirivalt mõjuvad stiilikonarused, liiga väike maht.»

Sellega tuleb täielikult nõustuda, sest Tõnu R. kirjandis polegi kompositsioonilist telge, stiil on hüplev.

*

Piisab toodud näidetest, tehkem mõningad järeldused.

1. Eelmine õppeaasta on kaugele seljataha jäänud, pärast mõningast mõõna algab uus pingeline tõus. Et see tõus eesti keele ja kirjanduse õpetaja töös oleks tõhus, mõelgem, kuidas korraldada tööd õpitöö eesrindlastega. Ka neile tuleks anda individuaalseid ülesandeid, kindlasti soovitada rohkem iseseisvat tööd kirjandusega. Võtkem teada, et peaaegu kõikides parimate õpilaste kirjandites on ülekaalus stiilivead. Individuaalseks tööks leidub stiiliharjutusi aga küllaga ja neid on võimalik anda. Mitmekesiseid töövorme ja -võtteid on metoodilistes soovitustes rohkesti, küllap aitab nende üle mõtlemine ja kaalutletud rakendamine siiski paljugi ära teha ka emakeeleõpetaja praeguse suure koormuse puhul.

2. Kooli juhtkonnast keegi on eksamikomisjoni esimees. Jälgigem siis, et retsensioon õpilase kirjandile saaks põhjalik. Üksikasjaliku ainealase retsensiooni koostab küll aineõpetaja, kuid kirjandi kohta üldhinnangu andmisel peame silmas teisigi eksamikirjanditele esitatavaid nõudeid.

Kooli juhtkonnale annab kirjanditega süvendatud tutvumine huvitavat materjali. Kirjandid peegeldavad ju objektiivselt meie õpilasi ja koolielu. Kirjanditest järeldub õpetaja töö. Kooli juhtkonna kontrolli all peaks olema ka individuaalne töö parimate õpilastega. Praegu peetakse kartoteeke kahemeeste kohta. Aga kooli ilme kujundavad ikkagi parimad.

3. Vajab korrigeerimist emakeeleõpetaja töökoormus. Võib-olla anda lastevanemate soovil ja ka nende kulul süvendatud kirjandiõpetuse fakultatiivtunde.

Kirjandiõpetuse süvendatud kursuse peaksid läbima need, kes soovivad kõrgkooli astuda. Elust on tuua küllaga näiteid, kus kõrgharidusega spetsialistid (raamatupidajad, insenerid jt.) kirjutavad vigadega, ei oska loogiliselt üles ehitada kirja, otsust või aruannet.

Miks mitte lubada kogu keskkooliaja «viitele» õppinutel õppeaasta keskel või viimasel veerandil asuda iseseisva uurimisteema põhjal lõputöö koostamisele, mis samuti esitatakse koolile tähtajaks ja sealt edasi ministeeriumile.

See tõstaks õpilaste iseseisvust ja kindlust, huvi ja usku oma võimetesse ning nende arendamisesse, see aga ju ongi meie kooli üks põhiülesandeid.

AHTO KALJUSAAR

ERIPEDAGOOGIKA

Nr. 1 Laupäeval, 17. märtsil 1979

VAIMSE ARENGU PEETUSEGA LASTE ÕPETAMISEST

Kooskõlas NSV Liidu Haridusministeeriumi käskkirjaga nr. 152 22. oktoobrist 1976. a. avati mitmes NSV Liidu suuremas linnas eksperimentaalsed eriinternaatkoolid vaimse arengu peetusega lastele. Meie vabariigis peeti vajalikuks avada vaimse arengu peetusega laste eksperimentaalklassid üldhariduskoolide juures. 1977. a. 1. septembril alustati tööd viies eesti õppekeelega arengupeetusega laste eksperimentaalklassis. 1978. a. sügisel suurenes eksperimentaalklasside arv eesti õppekeelega koolides 10 võrra, vene õppekeelega koolides avati neid 4. Seega on käesoleval ajal meie vabariigi koolides 19 arengupeetusega laste eksperimentaalklassi.

Vaimse arengu peetusega laste eksperimentaalklassidesse võetakse vastu 7—9 aasta vanuseid lapsi, kellel on mälu, tähelepanu ja psüühiliste protsesside tempo puudulikkuse, ajukoore kõrgemate funktsioonide, kergema astme alaarengu või kahjustuste tõttu püsivaid raskusi tunnetustegevuses. Kuigi tunnetustegevuse seisund võimaldab neil omandada üldhariduskooli programmi, viivad nende laste psüühilisd iseärasused ning ebaõigesti organiseeritud õpetamine ja kasvatamine koolieelses eas väljakujunenud pedagoogilise mahajäämuseni ja muudavad võimatuks jätkata õpetamist üldkooli tavalistes klassides.

Tahtelis-emotsionaalse sfääri arenematus, ebapiisav tunnetuslik aktiivsus, vaegkõne, kiire väsimine pidurdavad õpetamist ja laste arengut. Tagajärjeks on intellektuaalse arengu peetus. Esmaselt säilinud üldistusvõime ja õpetatavusega kaasneb puudulik mõtlemisvõime, mitteküllaldaselt kujunenud õpihuviga aga õppeainete omandamiseks vajalike kujutluste ja teadmiste piiratus.

Arengupeetusega laste õpetamise ja kasvatamise eesmärgiks on laste psüühiliste puuete diagnoosi täpsustamine, korrektsioon, ravi ning neile õpilastele vajalike teadmiste, oskuste ja vilumuste andmine vastavalt eri õppeplaanile ja programmile.

Peale üldainete on ette nähtud individuaalsed ja rühmatunnid psüühiliste hälvete korrigeerimiseks, motoorika, ruumitaju ja kõne arendamiseks ning teadmiste omandamisel tekkinud lünkade likvideerimiseks.

Arengupeetusega laste eksperimentaalklasside õpetajad ja ka kasvatajad jälgivad süstemaatiliselt lapsi, selgitavad välja õpilaste teadmiste taseme, õppematerjali omandamise iseärasused, kõne, mälu, tähelepanu, töövõime, suhtlemise ja muu omapära.

Vaatlusandmed fikseeritakse vaatluspäevikus ning need on aluseks laste individuaalsel abistamisel ja nende teadmiste ühtlustamisel. Järjepidevad ja sisukad sissekanded vaatluspäevikutes on eelkõige abiks õpetajale endale.

Õppe- ja kasvatustöö korrektsiooniline suunitlus arengupeetusega laste eksperimentaalklassides väljendub järgmises:

- säästev režiim;
- õpilaste arv klassis — 20;
- ettevalmistusklassi olemasolu;
- üldkooli 1.—3. klassi programmi läbivõtmine 4 aastaga (0, 1., 2., 3. klass);
- programmi raskemate osade käsitlemine suurema tundide arvuga;
- spetsiaalsed kõnearendustunnid;
- individuaalsed korrektsioonitunnid.

NSV Liidu PA Defektoloogia Teadusliku Uurimise Instituudi töötajad eesotsas T. Vlassova ja M. Pevzneriga on juba aastaid uurinud vaimse arengu peetusega lapsi.

Uuringud on näidanud, et vaimse arengu peetusega lapsed on võimelised lahendama eale vastavaid praktilisi ja intellektuaalseid ülesandeid tingimusel, et neile osutatakse vastavat abi. Täiskasvanu abiga õnnestub neil lahti mõtestada pildi süžee, samuti pildiseeria sündmuste järgnevus, mõista varjatud mõttega jutukesi, aru saada ülesande tingimustest. Eeltoodu osutab intellektuaalsete võimete olemasolule, mis on produktiivsed vaid spetsiaalse õpetamise korral.

Nagu näitavad R. Trigeri ja N. Tsõpina uurimused, puudub üldkooli tavalise klassi tingimustes õpetatud arengupeetusega lastel esimese õppeaasta lõpus täielikult lugemisoskus. On lapsi, kes isegi ei tunne kõiki tähti. Puudub häälikulise analüüsi oskus.

M. Ipolitova ja G. Kapustina uurimused näitavad, et vaimse arengu peetusega lapsed ei tule üldkooli tavalises klassis toime elementaarsete matemaatikaülesannete lahendamisega.

On üldteada, et õpetamine koolis tugineb elulistele kogemustele, vaatlusandmetele ja teadmistele, mida laps on omandanud koolieelses eas. Need praktilised teadmised on aluseks iga õppeaine omandamisele, need valmistavad lapsi ette kooliprogrammi omandamiseks.

Koolis tehakse üldistusi uuel, palju kõrgemal tasandil — teoreetiliste reeglite, seaduste, väidete tasandil. Vaimse arengu peetusega lastel kahjuks väga suur hulk niisuguseid praktilisi kogemusi puudub.

Emakeele omandamisel on oluline, et lapsel oleksid juba koolieelses eas formeerunud elementaarsed fonemaatilised kujutlused, häälikulise analüüsi oskus, praktilise grammatika ja derivatsiooni kogemused. P. Trigeri, N. Tsõpina uurimused viitavad vaimse arengu peetusega laste sõnavara vaesusele ja primitiivsusele, ilmnevad fonemaatiliste kujutluste difuussus, halb orienteerumine sõna häälikulises ja silbilises struktuuris, ebapiisav grammatiliste vahendite kasutamine ja varieeruvus.

Spetsiaalne korrektsiooniline töö on vajalik teadmistes ilmnevate lünkade likvideerimiseks, puuduvate oskuste ja vilumuste kujundamiseks.

S. Sevtšenko uurimused tõestavad, et arengupeetusega laste ettekujutused ümbritseva elu esemetest ja nähtustest, nähtustevahelistest seostest osutuvad äärmiselt ebatäielikeks, mittediferentseerituiks, sageli lausa valedeks. Samuti tulevad arengupeetusega lapsed suurte raskustega toime analüüsi, sünteesi, võrdlemise, üldistamise lihtsate operatsioonidega.

Ümbritseva eluga tutvustamiseks ja kõnearenduseks on ette nähtud 6 põhiteemat: esemete värv, vorm ja suurus; ilmavaatlused, sesoonsed muutused looduses; taimed; loomad; meie perekond; meie kool.

Arengupeetusega laste õpetamise meetodid on erinevad ja sõltuvad õpetatavast materjalist.

Need võivad olla praktilised tegevused esemetega, aktiivsed episoodilised või süstemaatilised vaatlused, õppekäigud, spetsiaalne teatud situatsiooni taasloomine jne.

Tunnetusprotsesside arendamine, sõnalis-loogilise mõtlemise formeerimine on arengupeetusega laste õpetamise olulisemaid komponente. Erilist tähelepanu tuleb pöörata kõne arendamisele, mida tehakse spetsiaalsetes kõnearendustundides, individuaalsetes korrektsiooni- ja logopeediatundides.

Sõnavaralist tööd tuleb aga teha igas ainetunnis. Pidevalt ja kõikjal tuleb jälgida, kas sõnu kasutatakse täpses tähenduses, grammatiliselt õigetes vormides, kas ütlused on loogilised ja väljenduslikud.

Tunni andmine arengupeetusega laste klassis nõuab õpetajalt pingsat tähelepanu. Õpetajal tuleb jälgida kõiki klassi õpilasi üheaegselt. Tuleb veenduda selles, et kõik õpilased on käsitletavast materjalist õigesti aru saanud. Juhul kui laps oma psüühilise seisundi tõttu ei olnud võimeline materjali omandama, tuleb teha seda individuaalselt selleks ettenähtud tundides.

Vajalikuks osaks arengupeetusega laste õpetamisel tuleb lugeda nende tegevuse normaliseerimist. Tavaliselt on nende õpilaste tegevus väheorganiseeritud, impulsiivne, madala produktiivsusega. G. Žarenkova uurimused tõestavad, et vaimse arengu peetusega lapsed ei oska oma tegevust planeerida ja kontrollida, ei näe tegevuse lõppeesmärki, sageli ei lõpeta alustatud tegevust. Tegevuse normaliseerimine on korrektsioonitöö oluline lüli ja töö selles suunas toimub igas tunnis ja ka vabal ajal.

Õigeaegse korrektsioonitöö puudumine viib sotsiaalse adaptatsiooni puudulikkuseni, mõningate negatiivsete psüühiliste iseärasuste kinnistumise või formeerumiseni.

Patofüsioloogilised muutused räägivad vajadusest anda arengupeetusega lastele aktiivset ravi, mis peab olema kompleksne, s. t. medikamentoosse raviga kõrvuti peab suutma kindlustada säästva režiimi, mille olulisteks komponentideks on päevane magamine ning normaalne toitumine.

Enamiku vaimse arengu pidurdumisega laste jaoks on medikamentoosne ravi möödapääsmatu, selleta ei ole loota mingisuguseid õpetamistulemusi. Medikamentoosset ravi organiseerib rajooni või linna lastepsühhiaater, ravitakse kooliarsti järelevalvel.

Ravi on edukas ainult sel juhul, kui on täidetud kõik arengupeetusega lastele ettenähtud tingimused: puhkuse kõik vormid (uni, jalutamine, mängud) ja kindlustatud õige päevarežiim. Ravimisel on vajalik ka õpetajate abi lastevanemate mõjustamisel, et nad määratud ravi nõuetekohaselt täidaksid.

Vaimse arengu peetusega lapsed väsivad normaalsetest kaaslastest tunduvalt kiiremini. Nimetatud iseärasust arvesse võttes tuleb korraldada ka õppetöö, puhkus, uni ja söömine. Tunniplaani koostamisel tuleb arvestada, et vaimset pinget nõudvaid tunde poleks järjestikku mitte üle kahe. Soovitatavad on pikemad vahetunnid, mis peaksid mööduma mängides värskes õhus. Hädavajalik on päevane uni, selleta ei ole arengupeetusega lapsed päeva teisel poolel võimelised vaimseks tegevuseks.

Kokkuvõtvalt võiks sedastada, et juhul, kui koolides luuakse kõik vajalikud tingimused vaimse arengu peetusega laste defekti kompenseerimiseks, võib prognooside kohaselt nelja õppeaasta möödumisel umbes 70% neist lastest jõuda eakaaslastega võrdsele arengutasemele, s. t. pöörduda tagasi üldkooli tavalisse klassi.

Ülejäänud 30% arengupeetusega lastest jätkab õpinguid vaimse arengu peetusega laste koolis, mis alustab tööd 1981. aastal.

MARIKA VEISSON,
Haridusministeeriumi eripedagoogika kabineti juhataja

10 AASTAT MEDITSIINILIS-PEDAGOOGILIST KOMISJONI

Üldsusele on teada, et tavaliste üldhariduskoolide kõrval töötab meie vabariigis hulk erikoole ja -klasse. Samuti on moodustatud arvukalt koolieelikute erirühmi. Nendesse rühmadesse, klassidesse ja koolidesse suunatakse lapsed, kellel esineb anomaalia vaimses või kehalises arengus. Kuigi on tegemist eriõppe- ja kasvatusasutustega, saavad lapsed neis hariduse tavalise üldkooli programmi alusel, seda ainult pikendatud õppeajaga. Enamikus koolides antakse ka kutsealane ettevalmistus. Alates 1969. aastast suunavad arenguhälvetega lapsi eriõppeasutustesse põhjaliku uurimise alusel meditsiinilis-pedagoogilised komisjonid. Vastavalt NSV Liidu Haridusministeeriumi juhendile moodustatakse need komisjonid linna, rajooni või vabariigi kõrgema haridusorgani juurde. Komisjoni tööd juhib selle haridusorgani esindaja, esimehe asetäitjaks on tervishoiuosakonna (-ministeeriumi) töötaja. Komisjoni koosseis kinnitatakse vastava administratiivse üksuse kõrgema tervishoiuorgani ja haridusosakonna juhataja (ministri) käskkirjaga.

Meditsiinilis-pedagoogilistesse komisjonidesse kuuluvad arstid ja pedagoogid-defektoloogid. Uuritavast kontingendist sõltuvalt täiendatakse komisjone vajalike spetsialistidega. Iga komisjoni koosseisus peavad kindlasti olema lastearst, lastepsühhiaater, silma- ja kõrvaarst, defektoloog ja logopeed.

Kõik komisjoni saabuvad lapsed peavad olema eelnevalt eriarstide poolt uuritud, mille kohta esitatakse komisjonile tõendid. Komisjonis uuritakse last uuesti ja kas kinnitatakse või muudetakse esmane diagnoos ning ka soovitus eriõppeasutusse suunamiseks. Selline laste korduv uurimine on tingimata vajalik, kuna nii välistub võimalik ebaõigete otsuste langetamine ja lapse eriasutusse sattumine ühe isiku arvamuse põhjal. Lõplik otsus lapse kohta vormistatakse komisjoni liikmete ühise arvamusena, mida kõik uurimises osalenud isikud kinnitavad oma allkirjaga. Komisjoni otsust muuta võib ainult kõrgemalseisev komisjon.

(Järg 4. lk.)

10 AASTAT MEDITSIINILIS-PEDAGOOGILIST KOMISJONI

(3. lk. järg)

Meditsiinilis-pedagoogiliste komisjonide töö aluseks on Haridusministeeriumi väljatöötatud juhend, mis on kooskõlastatud kõrgemas tervishoiuorganis. Meie vabariigis on selliseks dokumendiks «Erilasteasutuste, eriinternaatkoolide ja kaugõppe-erikoolide vastuvõtueeskirjad» (Eesti NSV Haridusministeerium, Tallinn, 1976). Meditsiinilis-pedagoogilised komisjonid töötavad eraldi kõigis rajoonides ja suuremates linnades. Nad peavad koosolekuid põhiliselt kevaditi, sealjuures komplekteerivad nad ka oma linna või rajooni alluvusega erilasteasutusi.

Rajoonide ja linnade MPK-de tööd koordineerib, juhendab, abistab ja kontrollib vabariiklik komisjon. Vabariiklik komisjon komplekteerib vabariikliku alluvusega erikoole, lahendab vaidlusküsimusi, teeb eripedagoogika propagandat, aitab kaasa erikoolide võrgu arendamisele ja komisjoni liikmete kvalifikatsiooni tõstmisele. Erikoolide paiknevust arvestades ja laste parema teenindamise huvides on meie vabariigis organiseeritud vabariiklik komisjon kahe koosseisuga, üks Tartus, teine Tallinnas. Komisjoni esimeheks on Eesti NSV Haridusministeeriumi esindaja. Väga kaua on täitnud esimehe ülesandeid T. Kazakova.

Vabariiklik komisjon on koos aasta ringi 1 kord kuus kindlaksmääratud ajal, v. a. juulikuu. Tartus töötav komisjon teenindab Lõuna-Eestis elunevaid lapsi, uurib kõiki raskete kõnehäirete ja kuulmiskahjustustega lapsi. Tallinnas töötav komisjon teenindab Põhja-Eestis elunevaid lapsi.

Komisjonide töö parandamiseks organiseeritakse igal aastal erialane seminar-nõupidamine, kus lektorite ja konsultantidena esinevad kogemustega spetsialistid meie vabariigist, teadustöötajad Leningradist ja Moskvast.

Üleliiduline nõupidamine meditsiinilis-pedagoogiliste komisjonide töö parandamiseks toimus Riias 1974. a. jaanuaris teemal «Meditsiinilis-pedagoogiliste komisjonide töö alused vaimsete ja füüsiliste häiretega laste diferentsiaaldiagnostikas». Sellel nõupidamisel tehti kokkuvõtteid komisjonide 5 aasta töö tulemustest, täpsustati nõudeid sellele tööle. Arenguhälvetega laste diferentseerimise taseme tõstmist teenisid ka järgmisel aastal Minskis ja 1977. a. Gorkis toimunud üleliidulised nõupidamised. Esimesel neist oli kõne all kuulmislangusega laste suunamine kas kurtide või nürmikute koolidesse, teisel aga primaarse vaimse arenguga laste diagnoosimine ja õpetamine.

Meie vabariigis korraldatud seminarid on enamuses loengulise iseloomuga, loengute kõrval on tutvustatud ka arenguhälvetega laste praktilist uurimist. Praktilist laste uurimist primaarse kõnealaarenguga laste eristamiseks oligofreensetest lastest teostasid defektoloogid ja logopeedid 1977. a. Tartus, 1978. a. Tallinnas oli praktilise töö teemaks logopeediliste rühmade laste eristamine vaimse arengu peetusega lastest.

Tartu vabariiklik komisjon uurib aastas keskmiselt 180 last. Lisanduvad need ca 50 last, kelle kohta lihtsalt arvamust või soovitust on palutud. Tartu komisjoni liikmed on korduvalt osa võtnud Hiiumaa, Kingissepa, Rakvere, Paide, Jõgeva, Võru, Valga ja Põlva rajooni komisjoni tööst. Tallinna vabariiklikust komisjonist on sageli teistele abi osutanud logopeed H. Kõrsmaa.

Tartu vabariiklik komisjon töötab moodustamisest alates Tartu 1. eriinternaatkooli juures, komisjoni koosseisu kuuluvad paljud selle kooli spetsialistid. Nii töötab komisjoni moodustamisest alates selles kooli lastepsühhiaater Ü. Uusma. Asjaliku ja pingerikka töö kõrval vabariiklikus komisjonis on dr. Uusma aastaid töötanud rajoonide meditsiinilis-pedagoogiliste komisjonide koosseisus. Kuulmiskahjustuste diferentsiaaldiagnostikas on väga suure töö ära teinud dr. H. Alev, kes kõik need aastad on suure kohusetundlikkuse ja täpsusega osalenud komisjoni töös või teostanud laste kliinilist uurimist.

Komisjoni asutamisest alates töötab selles sekretärina Tartu 1. eriinternaatkooli direktor A. Reigo. Ta on välja töötanud komisjoni istungite protokollimise detailse süsteemi ja protokollinud andmed kõigi komisjonis uuritud laste kohta. Allakirjutanu ülesandeks mööda nud 10 aasta jooksul on olnud kuulmiskahjustustega laste uurimine, samuti ka kogu komisjoni töö organiseerimine. Staažikas komisjoni liige I. Konno on uurinud peamiselt oligofreenseid lapsi. Raskete kõnehäiretega laste uurimisel on tublit tööd teinud mitu aastat komisjonis töötanud logopeed A. Düna. Tallinna komisjonide liikmetest on pikaajalise ja tubli töö poolest tuntud logopeedid H. Kõrsmaa ja G. Orlova, kelle panus arenguhälvetega laste uurimisel, neile eripedagoogilise abi kindlustamisel on hinnatav. Väga kohusetundlikult teeb oma logopeeditööd viimastel aastatel Tartu komisjoni koosseisu arvatud U. Kullam.

Vabariikliku komisjoni defektoloogid H. Kõrsmaa, I. Konno, M. Usar on mitmel korral täitnud Haridusministeeriumi erülesandeid arenguhälvetega laste täiendaval uurimisel ühe või teise anomaalia esinemissageduse väljaselgitamiseks. See töö on andnud laste uurimist teostanud pedagoogidele suurel hulgal praktilisi kogemusi. Laste uurimine koolide juures teenib omamoodi ka pedagoogilise propaganda eeesmärke, sest uurimistulemuste motiveeritud teatamine selle kooli pedagoogidele, mõne konkreetse lapse uurimiskäigu ja -tulemuste analüüsimine täiendavad vastava kooli õpetajate sellekohaseid teadmisi.

Osalemine rajoonide komisjonide töös annab võimaluse nende tegevuse hindamiseks. Meditsiinilis-pedagoogiliste komisjonide algusaastail oli nende töös olulisi puudusi: halvasti kogutud dokumendid, korraga komisjoni kutsutute liiga suur arv, komisjonide osaline komplekteerimatus, ebarahuldav uurimistulemuste protokollimine, lapse uurimise kaardi osaline täitmine, allkirjade puudumine sellel jms. Viimastel aastatel on komisjonide töö suuresti paranenud ja jõudnud rahuldava tasemeni.

Rajoonide komisjonide töö hea ettevalmistamise ja uuritava kontingendi väljaselgitamise poolest on silma paistnud inspektor E. Müür Võrust, M. Ploomipuu Jõgevalt, inspektor L. Vaarmaa Paide rajoonist, hulk aastaid Kingissepas inspektorina töötanud I. Põllu jpt. Häid sõnu tahaks öelda ka V. Reale Harju rajoonist, samuti endisele Pärnu linna haridusosakonna inspektorile S. Millerile, A. Aasale Rapla rajoonist. Kindlasti on tublisid töötajaid ka teistes komisjonides.

Senisest tõsisemalt peab töö organiseerimisele ja laste uurimise sisulisele küljele mõtlema Tallinna linna komisjon, seda just logopeediakoolide ja primaarse arengu peetusega laste uurimisel.

Tunduvalt on paranenud ka töö koolides komisjoni suunatavate laste dokumentide ettevalmistamisel, nende täpsel esitamisel.

Põhiliseks puuduseks on siiski veel esinev õigeaegsuse printsiibi rikkumine. Unustatakse, et määruse järgi võib komisjoni, seega ka erikooli suunata kuni 12 aasta vanuseid lapsi (v. a. närvihälvetega lapsed). Oluline on ka, et laps suunataks kevadel toimuvale komisjoni koosolekule oma kodurajoonis ega jäädaks ootama augusti lõpul toimuvat vabariikliku komisjoni koosolekut, sest erikoolid komplekteeritakse järgmiseks õppeaastaks eelmisel kevadsemestril.

Komisjoni tööd raskendavaks asjaoluks on õpetajate kirjutatud iseloomustuste mõningane tendentslikkus. On esitatud iseloomustusi, milles pedagoog pole õpilasele omistanud ühtki positiivset omadust. Õpetajad püüdku anda hinnanguid õpilase võimetele vastavalt, nende häid ja halbu iseloomujooni objektiivselt kirjeldades. Iseloomustuse lõppu sobiks õpetajapoolne iseloomustuses kirjeldatud konkreetse materjali alusel tehtud kokkuvõte õpilase erikooli suunamise vajaduse kohta.

Küllalt sagedane nähe on, et komisjonis selgitatud teadmised ei vasta tunnistuse hinnetele. See raskendab kindlaks määrata klassi, kus õpilane erikoolis peaks õppima.

Arusaamatusi on olnud lastevanematega ja üldkooli pedagoogidega nende massikoolist väljasuunatavate õpilaste puhul, kelle anomaaliale vastavat erikoolitüüpi meil vabariigis pole. Ükskõik millisesse erikooli üht või teist arenguanomaaliaga last suunata ei saa ega tohigi, sest konkreetse erikooli õpetamismetoodika võib olla väga spetsiifiline ja võib teist koolitüüpi vajavale lapsele mõjuda isegi arengut pidurdavana. Seepärast peavad need õpilased, kelle puudele vastavat eriklassi või -kooli pole, jääma üldkooli. Mõeldav oleks komisjoni otsuse alusel taotleda nende laste õpetamist anomaaliale vastava eriprogrammi alusel, mis tagaks jõukohasuse õppetöös ka neile.

Aasta-aastalt on eriõpetust vajavate laste diferentseeritud õpetamise võimalused paranenud. Seda on loota ka edaspidi, sest praegu on kujunemisjärgus uus koolitüüp vaimse arengu peetusega lastele. Koolivõrgu arendamisele ja kontingendi väljaselgitamisele on tublisti kaasa aidanud paljud haridus- ja tervishoiutöötajad, eriti aga meditsiinilis-pedagoogiliste komisjonide liikmed, samuti Tallinna Vabariikliku Psühhoneuroloogia Haigla lasteosakond eesotsas dr. A. Aeroga ja Tartu Kliinilise Haigla nina-kurgu-kõrvaosakonna töötajad. Seda arenguhälvete heatasemelise diagnoosimisega ja tähelepaneliku suhtumisega nende laste tuleviku kujundamisesse.

Ei tohi unustada, et meditsiinilis-pedagoogiliste komisjonide ja erilasteasutuste töö võimaldab parandada õppetulemusi üldkoolides.

Komisjonide tööle on kaasa aidanud ka need asutused (nagu Tartu 1. EIK, Tallinna EIK), mille ruume ja abistavat personali oleme pidevalt kasutanud.

Senise töö tulemused, psühhiaatrite ja defektoloogide arvu suurenemine, nende erialaste teadmiste ja praktiliste oskuste areng lubavad eeldada arenguhälvetega laste diferentsiaaldiagnostika ja ka eripedagoogilise abistamise edasist paranemist.

MARET USAR,
vabariikliku meditsiinilis-pedagoogilise komisjoni liige

ERIINTERNAATKOOLIDE TALISPARTAKIAADILT

5.—7. märtsini k. a. toimusid Kosejõe eriinternaatkoolis meie vabariigi eriinternaatkoolide suusatamise karikavõistlused. Võistluste korraldamine on järgemööda kõigi eriinternaatkoolide käes.

Esimesel võistluspäeval võisteldi individuaaldistantsidel kahes vanusegrupis, teine päev oli teatesuusatamise päralt. Ühtekokku olid tulnud võistlema 16 eriinternaatkooli, ent osavõtjaid võinuks veelgi rohkem olla. Kas oli kojujäämise põhjuseks kesine ettevalmistus — aga tänavune lumerikas talv lausa kutsus suuskadele! — või kohutas ilmataat eelnenud vihmasajuga, jäägu see sedapuhku kojujäänute eneste teada. Kahju ainult, et lastelt oli võetud võimalus jõudu proovida eakaaslastega teistest koolidest.

Edaspidi võiksid korraldajad kaaluda võistluste korraldamise aega. Tundub, et märtsi algus pole selleks enam sobiv. Ei ole kuigi mõnus sõita vesisel rajal, nagu seda tuli seekord teha esimesel võistluspäeval. Teatesuusatajaid küll ilmataat veidi soosis, kuid see-eest tuli kaitsta kooli au jäärajal.

Pärast kahte pingsat võistluspäeva, kui kohtunike kolleegium oli punktid kokku lugenud, tunnistati talispartakiaadi võitjaks Tallinna EIK-i võistkond. Järgnesid Porkuni ja Vaeküla EIK.

Iga distantsi kolme paremat autasustati diplomi ja mälestusesemetega, milleks olid mitmesugused sporditarbed.

Mõni sõna võistluste tulemuste arvestamisest.

Juhendis antud punktide arvestamise süsteem sobis õpetajatest kohtunikele suurepäraselt. Õpilastest võistlejatel oli sellest aga väga raske aru saada. Üksikdistantsidel esimese 30 hulka tulnud õpilased tõid oma koolile punkte, ülejäänud mitte. Päeva lõpuks võis näha üsna palju pettunud lapsenägusid — oma kooli kohalt arvestustabelis oli leitud 0 punkti. Nad kõik olid vapralt läbinud distantsi, kuid äkki tundsid nad end üleliigsetena.

Edaspidi võiks ka rohkem mõelda võistlustulemuste arvestamisele, see suurendaks õpilaste huvi suusatamise vastu.

Kosejõe EIK-i pedagoogidele, kes viisid võistlused läbi häireteta, majutasid ja toitlustasid suurt hulka õpilasi, organiseerisid võistlejate vaba aja sisuka veetmise, meie tänusõnad. Pärast distantside läbimist ootas õpilasi kõetud saun. Õhtud möödusid tantsupõrandal, kus koolide peotantsuringide liikmed oma oskusi näitasid. Kes tantsimisest väsis, võis minna kinosaali filmi vaatama.

Tagantjärele mõeldes võib öelda: «Õnnestunud üritus!»

RUTT SAAR,
Tallinna eriinternaatkooli vanempioneerijuht

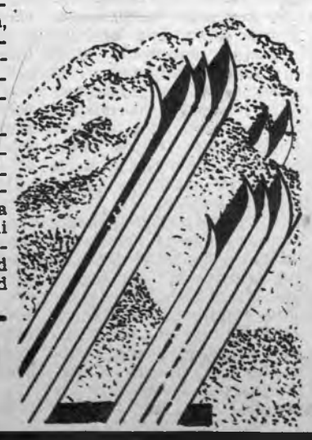

NÜKOGUDE ÕPETAJA
(СОВЕТСКИЙ УЧИТЕЛЬ)
ИНДЕКС 59766

LASTE- JA NOORSOOFILMIDE STUUDIOS

Maailmas ainulaadne laste- ja noorsoofilmide stuudio kannab kirjanik Maksim Gorki nime. See on Nõukogudemaa vanemaid stuudioid, mis alustas 1. augustil 1924 tööd tsaariaegse ettevõtja A. Hanžonkovi käsitööndusliku filmivabriku ruumes. M. Gorki nim. Laste- ja Noorsoofilmide Keskstuudiot on autasustatud Tööpunalipu ordeniga. Stuudio asub Sergei Eisensteini tänavas, NSV Liidu Rahvamajanduse Saavutuste Näituse põhjasissekäigu ja Üleliidulise Kinematograafia Instituudi naabruses. Uudiseks on akende alla kerkinud hiiglaslik klaaspaviljon, mis esindas meie kodumaad Montreali maailmanäitusel. Tänavu suvel avatakse siin nõukogude kinematograafia 60. aastapäevale pühendatud väljapanek, milles osaleb ka Eesti NSV.

Laste- ja noorsoofilmide stuudio direktor Jevgeni Kotov on elukutselt stsenarist. Tänavu suvel on ta esmakordselt ka rahvusvahelise lastefilmide festivali direktor. Kogu üritusele annab tooni rahvusvaheline lasteaasta. Nagu ikka, toimub konkurss Lenini mägedes asuva Pioneeride Palee vaatesaalis. Nõukogude filmide valik on maikuus.

Stuudios valmib aastas ligi 20 mängufilmi, siin aga üle 100 dublaaži, tellimusfilmid ja laste lemmikringvaade «Suri-muri», mis tekitab kinosaalis alati elevust võrdselt multiseriaaliga «Oota sa!».

Vanameistrite Mark Donskoi, Sergei Gerassimovi, Ilja Frezi, Lev Kulidžanovi, Sergei Rostotski ja Tatjana Lioznova kõrval on esile kerkinud huvitavad noored lavastajad Vladimir Grammatikov, Nikita Hubov jt. Siin filmivad ka algajad koondisest «Debüüt». Neist neli silmapaistvamat on samasse tööle võetud.

Stuudio peatoimetajaks on tuntud lastekirjanik Vladimir Razumnevitš. Viimased tema 40 raamatust on «Suvi ratastel» ning «Tulen sinu juurde, isa». Nagu direktorgi on ta stuudios alles uus inimene, kellel aga kasulikud töökogemused ajalehe «Komsomolskaja Pravda» juurest.

Stuudios töötab neli loomingulist koondist, kus luuakse lastefilme, noorsoofilme, ringvaadet «Suri-muri» ning muinasjutte (muusikalisi komöödiaid), ulmefilme. Iga koondise aastatoodang on umbes 7 filmi. Töö on väga pingeline: pooled filmidest valmivad originaalkäsikirjade alusel. Hinnas on stsenaariumid elulistest laste- ja noorsooprobleemidest. Lapsed ja noored on aga aastatega väga muutunud. Annab tunda informatsiooniuputus. Kinos käiakse vähem kui varem. Stuudio tunneb muret lastefilmide külastatavuse säilitamise ja suurendamise pärast.

Aja areng kajastub ja peabki kajastuma filmides. Näiteks toob peatoimetaja kaks siin valminud filmi ühest probleemist — armastusest. Kui erinevad on 1967. a. valminud «Ma armastasin Teid» ja tänavune «Koolivalss»! Stuudio üks esmaeesmärke on laste emotsionaalne kasvatamine. Tundehell nooruk, kes oskab leida ümbritsevast elust imetlusväärset, hindab kõrgelt ka klassikalisi filme «Tšuk ja Gek» ning «Seitse julget». Viimaste aastate loomingust toob peatoimetaja tunnetemaailma avardavaina esile filme «Valge Bim Mustkõrv», «Koolivalss» ja «Viimane šanss».

Uudisfilmidest. Alustagem rahvusvahelisest koostööst. Lavastaja A. Dormanil valmib koos Poola kineastidega seiklusfilm lennuki vallutamisest ja internatsionaalsest sõprusest. Eri rahvustest lapsed tulevad võitluses bandiitidega võitjaks.

Koostöös Soome kineastidega on Pavel Ljubimovil kavas film «Kiiremini oma varjust».* Dal Orlovi käsikiri jutustab kahe sportlase — Nõukogude ja Soome jooksja sõprusest. Näitlejate kõrval kutsutakse filmi ka tegevsportlasi. Linateos valmib Moskva olümpiamängudeks.

Stsenaristid V. Ježov ja I. Kretchmer panid kirja loo esimestel rahupäevadel Nõukogude armee poolt saksa mudilastele asutatud lasteaiast. See on film rahust ja laste õnnest, fašistlikust ideoloogiast eksiteele viidud lapsehingest. Ekraaniteos valmib koostöös stuudioga «DEFA» tuntud näitleja, nüüd juba professionaalse režissööri Rodion Nahhapetovi käe all.

Sergei Rostotskil («Valge Bim Mustkõrv», «Aga koidu ajal on siin vaikne», «Vaatame, mida toob esmaspäev», «Seitsme tuule käes» jt.) on koos Jaapani kineastidega käsil 2-seerialine «Reis Venemaale», laevahukust ja XVIII sajandi Siberi karmist elust.

Loomingulistes plaanides on veel luua 20 muinasjutt-filmi koostöös Poola, Bulgaaria, Tšehhoslovakkia ja Saksa DV-ga. Raamatutena on eri rahvaste muinasjutud väga populaarsed, jääb vaid loota, et hea idee tõepoolest ka ekraanidele jõuab.

Muusikaliste filmide nappus on tuttav ka siinses stuudios — nõudmine ületab pakkumise. Aprilli alguspäevil jõuab meie kinodesse V. Gorikkeri värvusfilm «Sügiskellad», milles A. Puškini teksti («Muinasjutt surnud tsaaritarist ja seitsmest vägilasest») loeb Innokenti Smoktunovski. Lõbus ja meeleolukas tõotab tulla ka noore lavastaja Vladimir Grammatikovi film «Mööda klaverit astus koer». Loodusearmastust püüavad süvendada kõik M. Gorki nim. stuudio firmamärki kandvad filmid. Uutest on siin valmimas muusikaline komöödia «Napoleon III», mille aluseks Juri Kovali lustakas raamat mustast koerast. Filme planeeritakse kaugele ette. 1981. a. on V. Grammatikovil kavas muusikaline komöödia «Muinasjutuline vedamine» vendade Grimmide lugude aineil.

Nikita Hubovil on käsil 2-seerialine jutustus Deniss Davõdovist, partisanist ja poeedist. Peaosas Andrei Rostotski, kõitvamaid noori näitlejaid, kes on meelde jäänud filmist «Tatšanka lõunast». Andrei on Sergei Rostotski poeg, kes isa elukutsele eelistas näitleja oma.

Seiklusfilme on valmimas küllaga. Märkigem neist viljaka lavastaja V. Grammatikovi «Käed üles!», milles on palju ootamatusi. Taas võitlevad lapsed edukalt bandiitidega. G. Vassiljev ekraniseerib Andrei Nekrassovi populaarset jutustust «Kapten Vrungeli uued seiklused». Peaosas näeme Mihhail Pugovkinit. Filmi tegevustik on üle kantud nüüdisaega. Pioneerid satuvad koos lõbusa kapteniga Bermuuda kolmnurka ... Lähematel kuudel on kinolinale jõudmas seiklusfilmid «Jambui mäe paha vaim», «Tere, jõgi!», «Mässuline barrikaad» — (peaosas samuti näitlejadünastiast pärit Nikolai Jerjomenko noorem).

Kõrgelt hinnati stuudios mais-juunis meie ekraanidele jõudvat Eduard Gavrilovi filmi «Viimane šanss» (vt. foto). Raskestikasvatatav nooruk satub üldhariduskoolist kutsekooli parimasse õppegruppi. Tal on vaid kaks võimalust — paranemine või koloonia. Kui uued kaaslased narrivad poisi isa (alkoholikust lapsevanema osas Oleg Jefremov), tekib kaklus, millele järgnebki koloonia. Tunnetades oma süüd, jätab meister maha 29 teda armastavat tublit poissi ja järgneb 30-ndale, hakates koloonias tööõpetuse meistriks. Slavat mängib Üleliidulise Riikliku Kinoinstituudi lõpetanud Moskva Leninliku Komsomoli nimelise Teatri näitleja Leonid Kajurov. Tema isa Juri Kajurovi näitlejameisterlikkust võisime imetleda filmis «Kuues juuli» (V. I. Lenini osa). E. Gavrilovit köidavad keerulised noorsooprobleemid. Kavas on tal film «Vale». Stsenaariumis jutustatakse noorukist, kes võtab endale vastutustundetult õiguse mõista kohut täiskasvanute üle. Selline ellusuhtumine viib ta raske süüteoni.

Kogemustega lavastajatest on Sergei Gerassimovil käsil 2-seerialine «Peetri noorus», Aleksei Tolstoi «Peeter I» ekraniseering. Ilja Frez mõtleb teha filmi, mille peategelasteks on meieaegsed Romeo ja Julia. Stuudiol on tema jaoks portfellis veel N. Nossovi lustakas jutustus päris väikestele «Lõbus perekond». Režissöör Jakov Segel, kes on ka hea lastekirjanik, meenutab linateoses «Ühe imekauni lapsepõlve ajal» oma sõjaeelset poisipõlve. Boriss Rõtsarevil on käsil muinasjutt vene inimese sisemisest ilust, moraalsest jõust — «Võta mind endaga kaasa!».

Asjalik ettevõtmine on filmide mõjususe proovimine lastepublikul šeflusaluses kinos «Kosmos». Läbivaatusel viibib ka filmigrupp. Saali reageeringu ajel tehakse sageli ümbermontaaž. Samalaadne tihe koostöö on stuudiol ka Moskva pioneeride paleedega.

VAIKE KALDA

* Kõik uute filmide pealkirjad on esialgsed.

«Viimane šanss». Nadja — Marina Levtova, Slava — Leonid Kajurov.

19. märtsil tähistab oma 60. sünnipäeva Tallinna prantsuse keele ainekomisjoni esimees, Tallinna 1. keskkooli prantsuse keele eriklasside õpetaja Maria Piel. Õnnitleme!

17. märtsil saab 50-aastaseks Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi pedagoogilise psühholoogia laboratooriumi juhataja, NSV Liidu Psühholoogide Seltsi Eesti osakonna asepresident psühholoogiakandidaat Juhan Sõerd. Palju õnne!

E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogiline Instituut korraldab

LAHTISTE USTE PÄEVAD

4. ja 10. aprillil 1979. a.

Abituriente oodatakse instituudi aulasse mõlemal päeval kella 13-ks. Väljaspool Tallinna asuvatel keskkoolidel, kes lõpetajaid lahtiste uste päevadele saadavad, on soovitatav ette teatada.

Instituudi aadress: 200 001 Tallinn, Narva mnt. 41, tel. 42-59-00.

ÕNNITLEME TEID!

Linda KAPRAL, O. Lutsu nim. Palamuse keskkooli õpetaja, 70. sünnipäeval.

Anna BABURINA, Kehra keskkooli endine õpetaja, 65. sünnipäeval.

Ants UDRAS, Lähte keskkooli kauaaegne õpetaja, 65. sünnipäeval.

Elli KASEMAA, Haimre 8-klassilise kooli õpetaja, 55. sünnipäeval.

Hilma ALLVEE, Abja keskkooli õpetaja, 50. sünnipäeval.

Ilme JUKK, Voldi 8-kl. kooli õpetaja, 50. sünnipäeval.

Helju MÄGI, Hummuli 8-kl. kooli õpetaja, 50. sünnipäeval.

Jakob OJA, Koigi 8-kl. kooli direktor, 50. sünnipäeval.

Valve OONA, Nõo keskkooli õpetaja, 50. sünnipäeval.

Lia RAJANDI, Tallinna 7. keskkooli õpetaja, 50. sünnipäeval.

Valve RANNULA, A. Kesleri nim. Kohtla-Järve keskkooli direktor, 50. sünnipäeval.

Kari TAMMET, Palivere eriinternaatkooli direktor, 50. sünnipäeval.

Ants VIIGI, Mustvee 1. keskkooli õpetaja, 50. sünnipäeval.

(3. lk. järg.)

MÕNDA AINETEVAHELISTEST SEOSTEST

10. KLASS

4. Teema «Sotsialistliku revolutsiooni eeldused Venemaal» (NSV Liidu ajalugu).

Järeldus, et maailmasõda kiirendas sotsialistliku revolutsiooni objektiivsete eelduste kujunemist Venemaal.

5. Teema «Kapitalistlike maade majanduslik arenemine aa. 1924—1939» (uusim aeg).

Majanduse reguleerimine monopolide rikastumise eesmärgil, hinnang ülemaailmsele majanduskriisile (1929—1933) kui ühele riigimonopolistliku kapitalismi arengut kiirendavale faktorile.

6. Teema «Saksamaa. Saksa fašismi poliitika» (uusim aeg).

Uus etapp riigimonopolistliku kapitalismi arengus — majanduse militariseerimine.

7. Teema «Ameerika Ühendriigid 1924—1939» (uusim aeg).

1929.—1939. a. majanduskriisi peamine kolle, monopolide paeletung, klassivastuolude teravnemine Ameerika Ühendriikides.

11. KLASS

8. Teema «Kapitalism — viimne ekspluateerimise kord. Kapitalismi sotsialismile» (ühiskonnaõpetus).

Riigimonopolistliku kapitalismi kujunemise põhjused, peamised tunnused, mõiste sisuline omandamine.

9. Üldistav teema «Tähtsamad kapitalistlikud riigid pärast Teist maailmasõda» (uusim aeg).

Mõiste süvendamine: riigimonopolistliku kapitalismi olemus ja avaldumine teaduse ja tehnika revolutsiooni tingimustes, majanduse suurenev militariseerimine, kapitalismi uute vastuolude tekkimine.

10. Kokkuvõtlik-üldistav teema «Tähtsamad kapitalistlikud riigid pärast Teist maailmasõda». Teema «Ühiskonna arenemise põhijooned uusimal ajal» (uusim aeg; ühiskonnaõpetus).

Finantsoligarhia katsetuste jõuetus kapitalismi tugevdamisel. Kapitalism — tulevikuta ühiskond, kapitalismi hukkumise ajalooline paratamatus.

Senini on olnud ainetevaheliste seoste loomine aineõpetajate hooleks, õppeprogrammides on seoseid rõhutatud ebapiisavalt, ka õpikud ja metoodilised juhendid on jäänud tagasihoidlikeks. Uued õppeprogrammide projektid on koostatud ainetevahelisi seoseid, õpilaste oskuste ja vilumuste kujundamist, põhimõistete ja teoreetiliste seisukohtade õpetamist silmaspidavalt. (Uus ühiskonnaõpetuse programmi projekt on avaldatud ajakirjas «Преподавание истории в школе» 1979. № 1; ajalooprogrammi projekti ei ole veel avaldatud.)

Vaatamata koolipraktikas ja teoorias tehtule ootavad ainetevaheliste seoste valdkonda kuuluvad küsimused veel üsnagi põhjalikku läbivaatamist ja analüüsimist.

MAIRE VELLING

ABIKS LENINI PÄEVADE EEL

Kirjastuse «Pedagogika» väljaandel ilmus äsja kirjanduse soovitusnimestik «Воспитание школьников на великом примере жизни и деятельности В. И. Ленина».

Nimestiku on koostanud I. Rudajeva NSV Liidu Haridusministeeriumi, NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia ja K. Ušinski nim. Riikliku Teadusliku Pedagoogilise Raamatukogu kaasabil.

Nimestiku eesmärk on tutvustada koolijuhtidele, õpetajatele, klassijuhatajaile ja pioneerijuhtidele, aga samuti raamatukoguhoidjaile ja propagandistidele nimetatud teemal ilmunud uut kirjandust. Nimestikus on kirjas viimasel viiel aastal (1973—1978) ilmunud raamatud ja artiklid.

Kirjandus kajastab tähtsamaid suundi Lenini pärandi tundmaõppimisel koolis, õpilaste V. I. Lenini elu ja tegevuse eeskujul kasvatamise vorme ja meetodeid teaduste aluste õpetamisel, klassi- ja koolivälises töös. Raamatu ülesehitus on orienteeritud eeskätt kirjanduse süstemaatilise tundmaõppimise õigele korraldamisele.

Nimestiku esimeses peatükis viidatakse V. I. Lenini teostele, milles on juttu noorsoo kommunistlikust kasvatusest.

Teine peatükk juhatab kätte noorsoo kommunistliku kasvatuse kohta käivad NLKP, Nõukogude riigi ning rahvusvahelise kommunistliku töölisliikumise dokumendid.

Kolmas peatükk kannab pealkirja «Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi väljapaistvad tegelased noorsoo kasvatamisest V. I. Lenini elu ja tegevuse suure eeskuju järgi».

Neljandas peatükis leiavad käsitlemist noorsoo kasvatamise ja hariduse probleemid V. I. Lenini pärandis.

Viies peatükk «Kooli töösüsteem õpilaste kasvatamisel V. I. Lenini elu ja tegevuse eeskuju kaudu, leninlike ideede ja juhtnööride vaimus» sisaldab kolm alajaotust: esimeses neist näidatakse kätte õpilaste V. I. Lenini elu ja tegevuse kaudu kasvatamise ülesanded ja põhisuunad, teises — kuidas tutvustada õpilasi õppeprotsessis V. I. Lenini elu ja tegevusega, marksismi-leninismi ideedega, kolmandas — kuidas õpilaste kasvatamine V. I. Lenini elu ja tegevuse eeskuju najal on ühtlasi klassivälise töö aluseks.

Kuuendas peatükis on antud V. I. Lenini kohta käiv põhiline biograafiline kirjandus.

Seitsmendas peatükis juhatatakse kätte raamatud vestlemiseks õpilastega V. I. Leninist ja tema õpetusest.

Edasi on antud veel selle teema kohta käivad teised bibliograafilised nimistud ja raamatute, artiklite autorite (toimetajate) ja kogumine nimetuste alfabeetiline nimistu.

LUGEGEM!

175 AASTAT VÕÕRKEELI ÜLIKOOLIS

1978/79. õppeaasta sügissemestril tähistasid meie vabariigi eesti filoloogid auväärset tähtpäeva, 175 aasta möödumist eesti keele õpetamise algusest *alma materis*. Laiemale avalikkusele on seni teadmata fakt, et samal, 1803. aastal pandi taasavatud Tartu ülikoolis alus ka germaani ja romaani filoloogia õpetamisele.

175 aasta täitumist võõrkeelte lektoraatide rajamisest Tartu ülikoolis tähistatakse võõrkeelte osakonna inglise, saksa ja prantsuse keele erialade lõpetanute kokkutulekul 12. mail 1979. a. Osavõtust palutakse teatada hiljemalt 25. märtsiks aadressil **202400 Tartu, Ülikooli 18-a,** inglise filoloogia kateeder. Nimele palutakse lisada lõpetamise aasta ja täpne aadress, et organiseeriv komisjon saaks kokkutulekust huvitatuile saata programmi ja täiendavat informatsiooni.

ORGANISEERIV KOMISJON

Eesti NSV Haridusministeerium mälestab endise Tallinna 2. Eriinternaatkooli direktorit

ANTON HÄRMAT

ning avaldab kaastunnet lahkunu omastele.

Eesti NSV Haridusministeerium avaldab sügavat kaastunnet **Heino Klaasile**

VENNA

surma puhul.

Eesti NSV Haridusministeeriumi kollektiiv mälestab kauaaegset töötajat

JEVGENIA LUKAŠOVAT.

Toimetaja aset. H. ROOTS

Toimetuse aadress: 200 001, Tallinn, Pikk t. 40.

Telefonid: üldtelefon 601-447, toimetaja 601-318, toimetaja asetäitjad 440-361 ja 601-447, vastutav sekretär 449-397, ideoloogiaosak. 601-447, pedagoogika- ja teadusosak. 448-916, koolikorralduse osak. 448-916, humanitaarainete ja esteetilise kasvatuse osak. 601-447, algõpetuse ja koolieelse kasvatuse osak. 440-381, töökasvatuse ja õhtukoolide osak. 601-318, korrektuur 601-935.

Väljaandja: kirjastus «Perioodika», Tallinn, Pikk 73.

«Nõukogude Õpetaja» ilmub iga laupäeval.

Tellimishind: aastaks 1 rbl. 4 kop., poolaastaks 52 kop., kvartaliks 26 kop. Üksiknumbri hind 2 kop.

Trükipoognaid 2. Tiraaž 14 900.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

«Ныукогуде ыпетая» — орган Министерства просвещения ЭССР и Профсоюза работников просвещения, высшей школы и научных учреждений Эст. ССР, гор. Таллин.

МВ-02470 Tellimise nr. 920

1 2 3 1 5 6 7 8 9 10